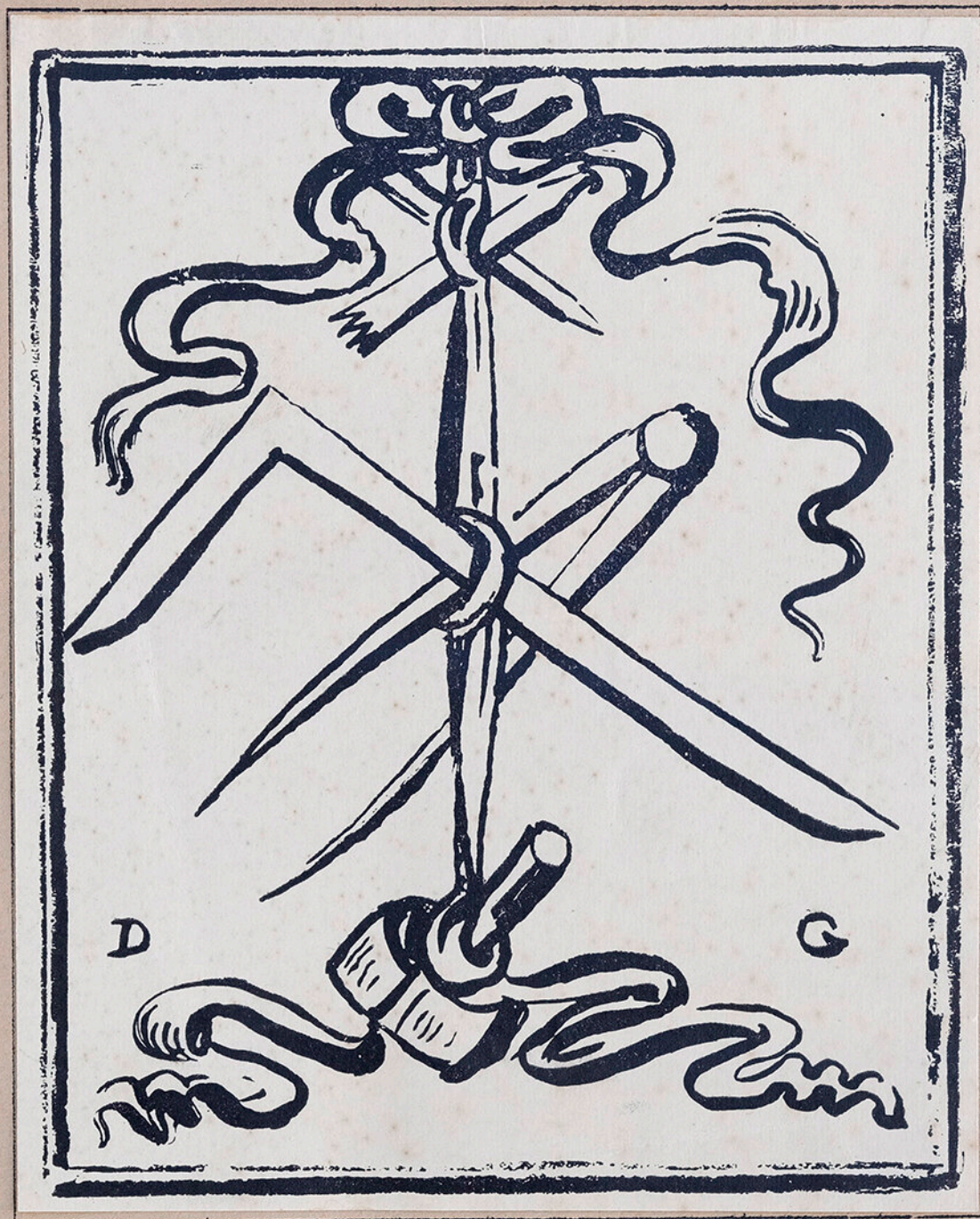

ΧΑΛΕΠΑΣ

ΦΥΛΛΑ ΤΕΧΝΗΣ
ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΕΛΙΟΥ
ΑΡ. 8 ΑΘΗΝΑ 1928

ΑΟΡΕΑ Δ. Τσακν.

Βιβλιοθήκη
ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟΥ
ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΤΕΧΝΩΝ
Α.Π.Θ.
Κωδ.....

ΧΑΛΕΠΑΣ

ΦΥΛΛΑ ΤΕΧΝΗΣ
ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΕΛΙΟΥ
ΑΡ. 8 ΑΘΗΝΑ 1928

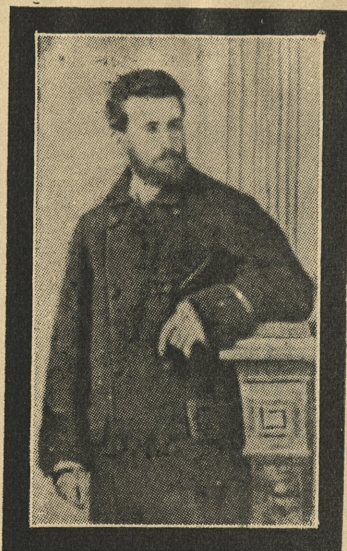
Ο Γιαννούλης Χαλεπάς, από πατέρα γλύπτη κι' από σό' μαρμαράδων γεννήθηκε στὰ 1854 στίς 24 Αυγούστου, στὸν Πύργο τοῦ Πανόρμου τῆς Τήνου. Στὰ 1873 πῆγε στὴν Ἀκαδημία τοῦ Μονάχου κ' ἔμεινε ἐκεῖ 3 χρόνια. Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου τὸν βράβεψε διαρκῶς μὲ χρυσᾶ καὶ μ' ἀργυρᾶ βραβεῖα γιατί κι' αὐτὸς σὰν τὸν Βιτσάρη, τοὺς ἔτρωγε ὅλους τοὺς μαθητὲς, ὅλου τοῦ κόσμου, πὺ φοιτοῦσαν ἐκεῖ. Κατὰ τὸ 1876 κατέβηκε στὴν πατρίδα του. Τὸ πόσο ἐκτημύθηκε σ' αὐτὴν, ἂν καὶ τόσο νέος, εἶναι γνωστό· μὰ καὶ τὸ πόσο τὸν ζηλοφθονήσανε εἶναι πασίγνωστο. Δὲν πρόκανε ἢ ἀκούραστη αὐτὴ μεγαλοφυΐα οὔτε 7 χρόνια καλὰ καλὰ νὰ δουλέψει καὶ κατὰπесе, μὰ καὶ πάλι ξαναζωντανέψε κ' ὕστερα ἀπὸ 40 χρόνια νάσου τον δημιουργό, σὰν τὸ θεὸ καὶ καλλιτέχνη στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο.—

Ἡ εἰκόνα τῆς πρώτης σελίδας τοῦ ξώφυλλου εἶναι ἐκτελεσμένη ἀπ' τὸν καλλιτέχνη Γαλάνη τῆς τελευταίας ἀπ' τὸ ζωγράφο κ. Ἀγγέλο Θεοδωρόπουλο.

Pierroanni Pappas

Ο ΠΑΝΟΡΜΟΣ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ ΚΙ' Ο ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ ΧΑΛΕΠΑΣ.— "Ένα ταξίδι στις Κυκλάδες, είν' ένα ταξίδι εφτυχίας! "Ένα ταξίδι στον

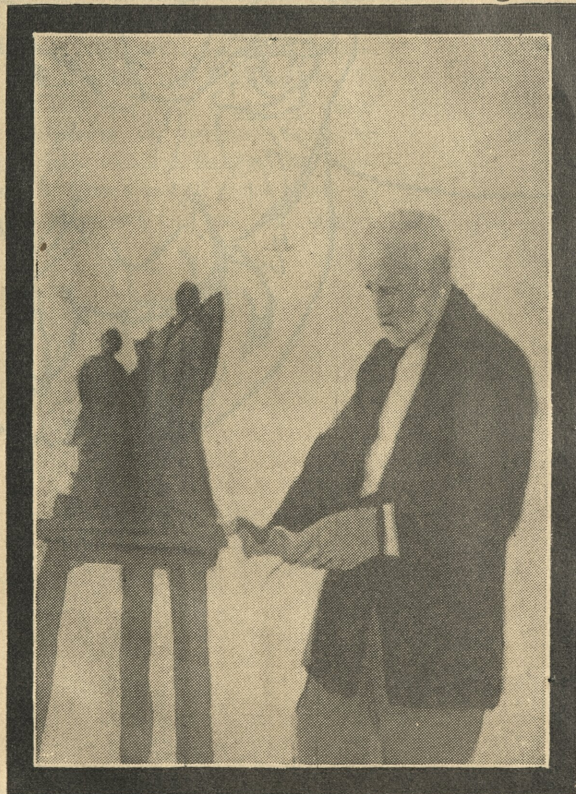
Ο Γιαννούλης Χαλεπᾶς νέος

Πύργο του Πάνορμου, στην πατρίδα του Χαλεπᾶ, είν' ένα ταξίδι στην ἀληθινή 'Ελλάδα· σὲ μιὰ 'Ελλάδα πού χίλια δυό γνωρίσματα ἔχει σ' ὅλα, μὲ τὴν παλιότερη καὶ μὲ κείνη πού τὴ διαδέχτηκε. Σὲ μιὰ 'Ελλάδα πού λιγοστοὶ μονάχα τὴν ξέρουμε.—

Τι ὕμνητους σὸ δρόμο του περνᾷ κανένας, γιὰ νὰ φτάσει ὡς τὸν Πάνορμο, πού στὰ πλάγια τους ζοῦνε χαρούμενοι κυπαρισσότοποι. Τί σπήτια σιωπηλά, μὲ ταράτσες, πού πάνω τους καμμιὰ γυναῖκα ἢ κάνας ἄνδρας βγαίνει, γιὰ νὰ ἰδεῖ τὸ πικτόρι. Τί μικρὲς ἄσπρες χῶρες περνᾷ, πού στὰ λιμάνια τους ἀμέτρητα παιδιὰ στέκουν γιὰ νὰ ἰδοῦνε τοὺς ταξιδιωτές, ποῦναι ὅλοι νησιώτες καὶ αὐτές καὶ γιὰ δάφτο εἶναι χαρούμενοι καὶ μονιασμένοι κ' ἔχουν γίνει ὅλοι ἕνα. Τί γέρους βρακάδες, τί γρηῆς νοικοκυράδες, ... τί ὄρατα παλληκάρια καὶ τί κορίτσια πού τὸ βάδιμά τους εἶναι ἀλαφρὸ σὰν τὸν ἀέρα, τί Βενετσιάνικα ρημάδια σὲ κάθε νησί βλέπει κανένας· καὶ σὲ κάθε νησί, μιὰ μεγάλη ἄσπρη ἐκκλησία καὶ μαδιὰ βουνὰ κ' ἐληῆς κ' ἀπομεινάρια Τούρκικα καὶ πύργους καὶ μουργιές σ' ὅλα τὰ λιμάνια—πού λές κ' ὅλα εἶναι, σὰ φιαχτά—καὶ πού ἕνας φάρος, ὅλα τὰ στολίζει. Κ' ἔπειτα ἀπ' ὅλ' ἄφτά, νάσου καὶ τὸ λιμάνι τοῦ Πάνορμου, κλειστό—ἂν καὶ τόσο μεγάλο—ἀπ' τὰ κατὰξερὰ βουναλάκια, πού ἀκουμπᾶνε πάνω σὲ μιὰ σειρὰ ἄσπρα τετράγωνα χαμηλὰ σπιτάκια, πού τὴν κάθε πόρτα τους τὴν φυλάει κ' ἀπὸ μιὰ σκιά, πού ἀπορείς πὼς δὲν τὴν πέρνει τ' ἀεράκι. — Κ' ἔπειτα, ἕνας δρόμος

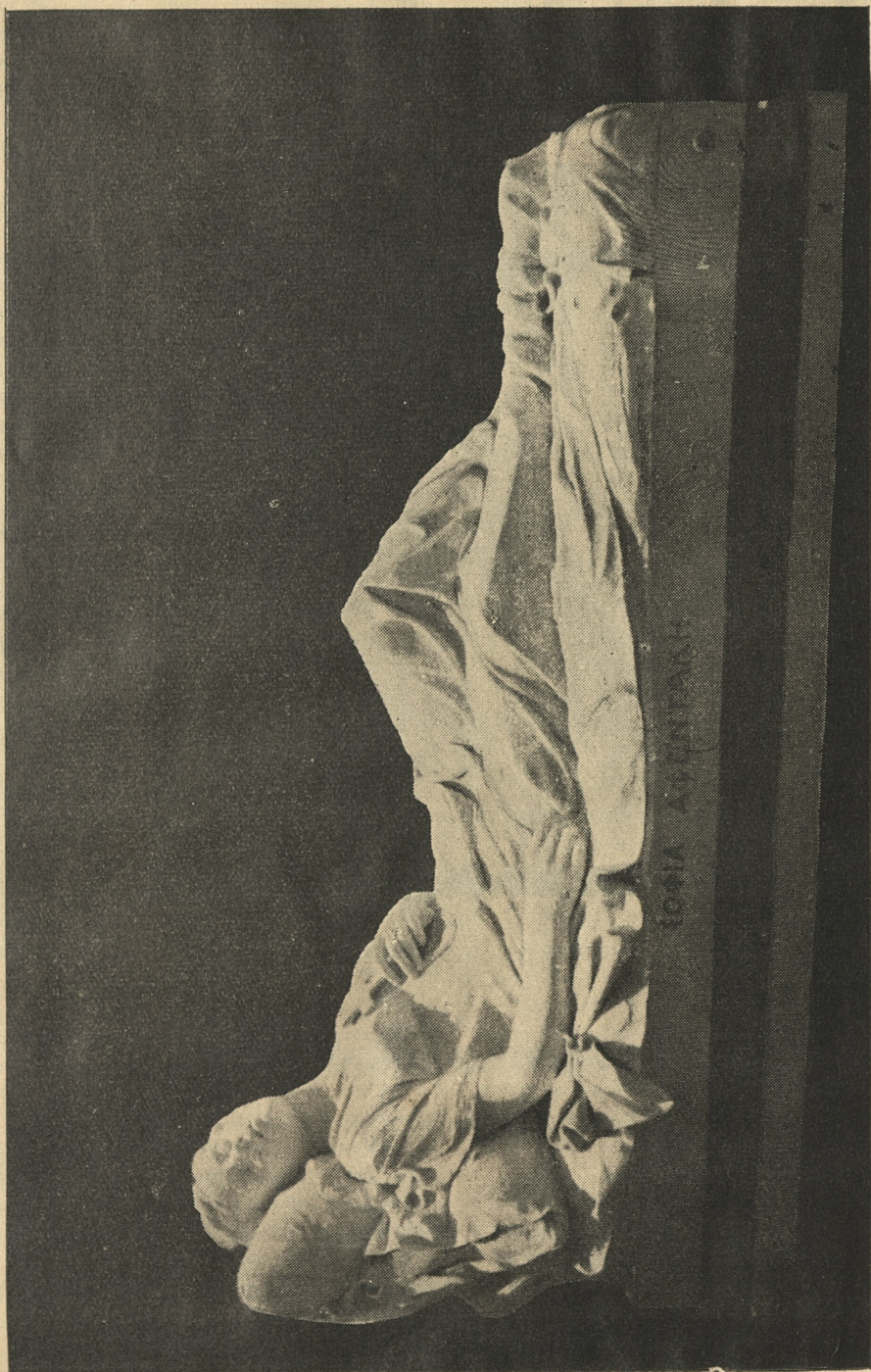
μὲ συκιές, πού γιὰ ὁποιονδήποτε ἔχει κάποιο σκοπὸ ἢ καὶ γιαφτόναι πού γιὰ πρώτη φορὰ τὸν πατεῖ, τοῦ εἶναι ἀδιάφορη ὡς καὶ ἡ κάψα τοῦ ἡλίου, πού τὴν κάνει πὺ μεγάλη, ἕνα βουνὸ δέκα βολές ψηλότερο ἀπ' τὸ Λυκαβηττό, καὶ πού στὰ στήθη του πάνω, γέρνει ἕνα ἄλλο, στολισμένο μὲ δυό-τρεῖς δλόασπρες ἐκκλησιές καὶ μὲ μιὰ χοῦφτα ἐληῆς. Καὶ σὲ λίγο, ἀρχίζουν δῶ καὶ κεῖ, τ' ἀμέτρητα βοῦδόσπιτα, πού πρέπει νὰ προσέξεις γιὰ νὰ τὰ ξεχωρίσεις, γιὰτ' εἶναι χαμηλὰ καὶ γιὰτὶ μοιάζουν ἢ πέτρες πού τᾶχουνε φιαγμένα, μὲ τὰ βράχια τὰ ξερά, τὰ κουρούπικα. Καὶ μάλιστα πρέπει νὰ σὲ βοηθήσει γιὰ νὰ τὰ ἰδεῖς, ἕνας παράξενος περιστεριῶνας, ἴδιος μὲ καλοφιαγμένο παλαιηκὸ σπητάκι, ποῦναι κοντὰ σὸ γεφυράκι τὸ βουλιαχτό κ' ὅπου ἀπὸ κεῖ, σὲ μύρια δσκα βοῦδόσπιτα ἀπάνω, ὑψώνεται ὁ Πύργος τοῦ Πάνορμου, τ' ἀδέρφι τῆς Αἵγινας, ποῦναι τὸ ὀραιότερο στολίδι τῆς Ἀνατολῆς, μὲ τὰ δίπατα σπιτάκια του, ποῦχουν ὅλα τὸ ἴδιο μπόδι καὶ πού ὅλα φαίνονται ψηλά, γιὰτὶ τόνα ἀκουμπᾶνε πάνω σ' ἄλλο, ἀδελφικά κ' ἁρμονικά ὅπως τὸ θέλει ἡ φύση καὶ πού εἶναι ὅλα, μὰ ὅλα, κάτασπρα σὰν τὸ γάλα.—

Ἄ, ὁποιος δεῖ τὰ σπήτια τοῦ Πύργου καὶ νοιώθει κατὶ τις, σίγουρα θὰ αἰστανθεῖ τὴν ἀνάγκη νὰ κάψει τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ λεπτρώσει τὸν Παρθενῶνα ἀπ' τίς κα-

Ο Γιαννούλης Χαλεπᾶς γέρος

κοκαμωμένες Ἀμερικανο-Εὐρωπαϊκές ἀσκήμιες, πού τὸν λερώνουν καὶ πού τὸν κρύβουν, γιὰτὶ ὅλα τὰ σπήτια τοῦ

Η ΚΟΣΜΟΘΕΑΚΟΥΣΤΗ ΚΟΙΜΩΜΕΝΗ.

Βρίσκεται στο μεγάλο Νεκροταφείο τῆς Ἀθῆναις.

Πύργου μιλάνε κι' όλα ναι νοικοκυρεμένα. Κι' όπως σέ μερικά στολίσια παλιών μαρμαράδων, πούχουν ορισμένα σπήτια του Πύργου, πάνω απ' τις πόρτες τους, διακρίνεις, τὸ πὼς μὲ τόσα δὲ πραγματάκια, ἡ Τέχνη ἐρμηνεύει μὲ τὸν τοπικὸ ρυθμὸ τῆς, τῇ φύσῃ τοῦ τόπου, τὸ ἴδιο καὶ στὰ σπήτια ἀφτά, ἐλοκάθαρα τὸ διακρίνεις. "Οποῖος μελετῇσι τ' Ἀρχαῖα ἐρεῖπια μιᾶς πόλῃς, καὶ τὰ σχέδια ποὺ κάνουν οἱ Εὐρωπαῖοι γιὰ νὰ χαρακτηρίσουν ἀφτὴ τὴν ἀρχαία πόλῃ, θὰ ἴδῃ πὼς ὁ Πύργος τοῦ Πάνορμου, δὲ διαφέρει ἀπ' ἀφτῇ. Καὶ τοῦτο, γιατί ἀπ' τὰ παλιὰ χρόνια οἱ Πυργικνοὶ ὠραμε τὰ σήμερα αἰσθάνονται τοῦ τό-

που τους τὸ ρυθμὸ, ἀδιάφορο ἂν δὲ μποροῦνε νὰ μᾶς τὸν ποῦνε μὲ τὰ λόγια. Ἀπόδειξη, πὼς καὶ σ' όλα τους, στὸ χορὸ τους, στὴς κακίες τους, στὴ φιλοξενία τους καὶ στὴς συναλλαγές τους ἀκόμα, βλέπεις, ὅτι ἀκόμη δὲ σοῦ θυμίζει Εὐρώπη κι' Ἀμερική, μὰ κείνο ποὺ ἐλοζώνταν ἀπάρχει σ' όλα τὰ ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. — Μιὰ ἐποχή— ἓνα σύστημα μ' ἄλλα λόγια κοινωνικό— εἶν' ἀδύνατο νὰ μεταλλάξῃ τὸν αἰώνιο ρυθμὸ τῆς φύσῃς καὶ τῆς τέχνης. Ὁ ρυθμὸς τῆς τέχνης δὲ μὴ, μπορεῖ καὶ κἀνὲ ὅτι θέλει ἐποιο-δῆποτε ἐποχή!

Ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα δὲν ἔχει κανένα ρυθμὸ, γιατί πῆρε κακὰ, τὸν ξένο, ποὺ δὲν τῆς ταιριάζει. Μὰ κι' ἀληθινὰ νᾶπερνε τὸ ρυθμὸ τῆς Δύσης, πάλι τὸ ἴδιο θὰ γινότανε. Ὁ Δυτικὸς ρυθμὸς, εἶν' ἀδύνατο νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴν ἀπλὴ κι' ἀρμονικὴ ψυχὴ τοῦ Ἑλλήνα. Ὁ Ἑλληνικὸς ρυθμὸς χωράει παντοῦ. Γιατί νὰ ξαφνιαζόμαστε; Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχει σ' ὅλο τὸν κόσμῳ! —

Καὶ καὶ ποὺ σκίζεῖς τὰ στενὰ σοκάκια—ποῦ σοῦ θυμίζουνε μιᾶς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς πόλῃς τοὺς δρόμους ὅπως τοὺς φαντασθήκανε οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ περασμένου αἰῶνα— ἔ νὰ σοῦ ξαφνικά καὶ βρίσκῃς σὲ μιὰ πλατεῖα, ποὺ τὴ στολίζει ἓνας πλάτανος, φυτεμένος ἀπ' τὸ Γέρω-Λυρίτη, κι' ὅπου κοντέει νὰ φτάσῃ ὡς τὸ κουδοκλι, ποὺ σκεπάζει τίς βρύσες, ποὺ μερνουχτίς, ἔχουν νερὸ καὶ ποὺ τίς τρύπωσε σ' ὠραῖες πλάκες μὲ τριαντάφυλλα κι' ἄλλα πλουμῖδια καὶ μ' ἀγγελᾶκια, γιὰ νὰ ἐναρμονισθοῦνε μὲ τὰ τριαντάφυλλα ποὺ δῶ καὶ καὶ ξεπροβέλλουν μέσ' ἀπὸ μπομπούκια, ὁ πατέρας τοῦ

σπουδαίου Ἑλλήνα ζωγράφου, τοῦ Νικηφόρου Λύτρα—τοῦ ἀλησμόνητου καὶ γιὰ τὰ μωρὰ ἀκόμη τοῦ Πύργου καὶ ποὺ τὴν ἐπιδιόρθωσε κάποιος ἄλλος, γιατί χτίστηκε στὰ 1700!

Ἀπὸ πάνω σου, σωρὸ ἀνθρώποι σὲ σιμώνουνε, γιατί εἶσαι ξένος, καὶ στέκονται γιὰ νὰ μάθουνε πὼς εἶσαι καὶ τί κάνεις. Κι' ἂν εἶσαι ἄνθρωπος ποὺ πᾶς νὰ γνωρίσεις τὸ Χάλεπα, ἢ εἶσαι καλλιτέχνης, μύρια ὅσα θὰ σοῦ ποῦν γιὰ τοὺς τεχνίτες τους, λέου χάρη γιὰ τοὺς Λυτρεῖς, γιὰ τοὺς Χάλεπάδες, γιὰ τοὺς Φυτάληδες ποὺ συμπληρώσανε τὸν Ταῦρο τοῦ Κεραμεκοῦ, ἀπ' τὰ γόνατα

καὶ κάτω κι' ὅπου ὁ ἓνας ὁ Λάτζαρος πέθανε στὸ φτωχοκομεῖο, θὰ σοῦ μιλήσουν γιὰ τοὺς Φιλιππότηδες γιὰ τοὺς Βιτάληδες, γιὰ τοὺς κουθαρνιάδες τοὺς Σώχους, ποὺ ἓνας ἀπ' ἀφτούς ὁ πασίγνωστος ὁ Λάτζαρος, διέσωσε τὸ Λιοντάρι τῆς Χαϊρώνειας μαζί μὲ τὸ Φυτάλη. Θὰ σοῦ μιλήσῃ γιὰ τοὺς Γκυζήδες, γιὰ τοὺς Μαυρομικράδες, γιὰ τοὺς Περάκηδες καὶ γιὰ τοὺς Λυρίτιδες, γιὰ τὸν Κουλουρῇ καὶ γιὰ τοὺς Καπαριάδες ἀκόμα. Καὶ μήπως καὶ τὸ Λουκά τὸ Δούκα τὸν ξεχνᾷνε; Μίνι, μάνι, ὅ ἀρεθάρει ὁ θεὸς του, πρὶν τὸν θυμῇ, μὲ τὴν πὶο παράξενη με-

«Φιλοστοργία» ἀπ' τὰ νεανικά του γλυπτὰ

Βρίσκεται στὸ Μοναστήρι τῆς Τήνου

λαγχολικὴ μορφή ποὺ μπορεῖ νὰ ἴδῃ κανένας καὶ θὰ σὲ ρωτήσῃ γιὰ δάφτον, γιατί ὁ καὶμένος θαρρεῖ, πὼς θὰ τὸν ἀναστήσῃ μὲ τὰ λόγια του ἢ μὲ τὴ γνωριμιά σου. Κι' ὅταν κρυφοκλάψῃ ἢ ψυχὴ του, θὰ σοῦ μιλήσῃ γιὰ τοὺς τύπους τοῦ χωριοῦ, θαρρῶντας πὼς μ' ἀφτὸ θὰ σ' ἀλαφρώσῃ, γιὰ τὸ Γέρω—Μαμαλεῦχο τὸν ψαρᾶ, ποὺ κάθεται κάτω στὸ λιμάνι, γιὰ τὸ Ζαχαριᾶ τὸν ἀγωγιάτη μὲ τὰ στρεγγυλά ματάκια, γιὰ κείνο τὸν ἄλλο τὸν τυφλὸ ἀγωγιάτη ἐνὸς γαῖθουριοῦ τὸ Γέρω—Ἀλίπαστο, γιὰ τὸ Χειμεριῆ Γαβαλά, τὸν τρελλό, ποὺ ὅταν εἶταν καπετάνιος στάθηκε ὁ μόνος πούσωσε τὸ καράδι του στὴ Μαύρη Θάλασσα, ὑπερὰ ἀπὸ τόσα ποὺ πνιγθήκανε καὶ ποὺ τώρα πιά κάθεται πάντα στὴν πλατεῖα μὲ σκυφτὸ κεφάλι, καὶ ποὺ ποτέ δὲ ζητάει ψωμί ἂν δὲ τοῦ τὸ πᾶς καὶ ποὺ ὅταν τοῦ δώσῃς λεφτὰ τὰ πετάει. Θὰ σοῦ μιλήσῃ γιὰ τὴν κυρὰ Μαρούλα, ποὺ τὸ τί δὲ σοῦ λέει γιὰ τὸ Νικηφόρο Λύτρα καὶ ποὺ σὲ κερᾷ κιόλας, ἂν κ' εἶναι πολὺ γρηᾷ γυναικὰ χωρικὴ, γιὰ τὸ Μπαρμπα-Παπᾶ-Μαυρομαρᾶ, καὶ θὰ

σου παί πώς ή κυρά Μαρούλα πάντα λέει, τό πώς ό Γέρω Νικηφόρος μέ τοῦ δαδιοῦ τόν ἀχνό ζωγράφισε στό πιάτο τοῦ Ἑπαμεινώνδα Κουκουλά, ἕνα σπουδαίο ἔργο, πού τῷσους δ' ἔγγονός του, γιατί τοῦ φάνηκε ἀληθινό, γιά τό Γιακουμή τό Σπόρο, τόν τυφλό τελλάλη, πού μ' ἀστεία κάνει τή δουλειά του... Θά σοῦ πει ἀκόμη γιά τό Νικηφόρο τόν Ταχυδρόμο, γιά τόν Ἀργύρη τόν καφετζή κ' ἕνα σωρό λόγια γιά τό Νικόλαο Χατζή τό χτίστη, πούναί ό σημερνός ἀρχιτέχτονας τοῦ Πύργου! Κι' ὅταν μαζή μ' ἄλλους σοῦ ἀποτελειώσει τήν κουθέντα του ό Δούκας, θά φύγει γιά νά μή σέ κουράσει καί γιά νά πᾶ νά σοῦ στείλει τόν καλλίτερο φίλο τοῦ Χαλεπά, τό Μωραϊκό τό Μωραϊτή, πούναί καί δημοσιογράφος καί στιχουργός μᾶ καί ζωγράφος ἀκόμα καί πού ἀγαπάει τό Μουτσόπουλο τόν ἔμπορο, τόν ὑποστηρικτή τοῦ Χαλεπά πιά πολύ κι' ἀπ' τό Μπάριμπα Γιαννούλη.

Καί νά σου σέ λίγο ό Μωραϊτης, ό κοντός κι' ἀδύνατος, μέ τό βαθύ του βλέμμα, σοῦ ἀριθάρει, καί μέ τρόπο, ἀφοῦ σοῦ μιλήσει σέ πέρνει καί σέ πάει στό Χαλεπά, στό καμάρι τοῦ Πύργου! Στό καμάρι του! Κι' ό Μωραϊτης δέν εἶναι ἀπ' τήν ἴλην, μ' ἀπ' ἄλλου. Κι' ἄμα ἀνέβεις τή σκαλοῦλα τουτουνοῦ τοῦ σπητιοῦ μέ τᾶ γιασεμιά, πού τῷ-

φίξεις ό πτεράρας τοῦ Γιαννούλη, βγαίνεις σ' ἄλλη μιᾶ σκαλοῦλα, πού σέ κατεβάξει, σ' ἕνα ὑπόγειο μέ θολωτό ὑπογειακό ἀραχνιασμένο παράθυρο, πού παράμερά του θά ἴδεις χλωμό τό Γιαννούλη Χαλεπά νά στέκει ἐκεῖ καί νά δουλέει. Μά πότε πρόκανε ν' ἀνεβεῖ καί νά κατέβει γιά νά σ' ἀνοίξει τήν πόρτα κ' ἔπειτα νά ριχτεῖ στή δουλειά; Εἶναι δύσκολο νά προκάνεις νά τό βρεῖς. Καί μόλις νοιώσει τό κατέδαμά σου, ἔ καί πώς γυρίζει καί σέ βλέπει δίχως ν' ἀφίνει τή δουλειά του; «Τ' Ἀγγελάκι του!» Ποτές ἄνθρωπος δέ θά ζωγράφισε τόν ἑαυτό του ὅπως ἐκεῖνος, τό Γιαννούλη Χαλεπά!

Ἀλησμόνητη στιγμή τ' ἀντικρύσματός του, εἶσαι με-

γάλη σάν ἕνα πρᾶγμα βγαλμένο ἀπ' τό χέρι του. Λόγια κ' ὑποδοχή τοῦ πιό ἁθώου Χριστοῦ, πῶς νά σᾶς ξεχάσω; Ἐγώ ό πιό τίποτα, σ' ἀντίκρουα παπού μου κ' αἰώνιες νέες; Καί μοῦ μίλησες ἔτσι πού δέν τό θυμάμαι, γιατί τέτοια ἀφάνταστα πράγματα, πῶς νά τᾶ θυμῶμαι; Καί τ' ἄφησες ὅλα, γιά νά μιλήσεις—ἄν καί δέ σ' ἀρέσουν τᾶ λόγια—γιατ' εἶναι μέσα στή φύση σου ή καλωσύνη, τό πρᾶμμα, πού ὅταν δέν τῷχει ό ἄνθρωπος, φυραίνει. Ἀχ! τό ναί-

σου, πῶς τό λές, παπού καί νέες; Καί σ' ὅποιον, ὅποιον, πῶς τό λές; Ἀθάνατε θνητέ, ἄλλο ἀπό τοῦτο πού τολμῶ, δέ μπορῶ νά κάνω! Δοξάζω τό θεό πού σέ γέννησε, γιά νά μοῦ μάθεις, τό βαθυτέρο πρᾶγμα τῆς ζωῆς καί τῆς τέχνης! Παράλυσά ἀπ' τήν ἀσωτεία καί τή σκώτωση μόλις σ' εἶδα! Αἰσχος εἶναι ή σημερνή ζωή κ' ἐπαινός σου, γιατί ἔζησες σ' ἕνα τόσο αἰσχος ἔτσι!

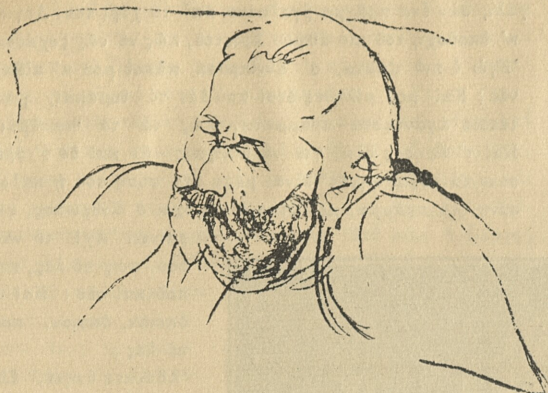
Χάρισε στοῦ δυστυχήμένο ἄνθρωπο τή ζωή σου δλάκερη γιά ν' ἀνεβεῖ στόν πόνο, ἄν καί τάχες ὅλα χαμένα. Τό μυστικό σου δράμα, δέν ἐραθίζει τίς ψυχές. Δέν τίς γονατίζει, μά τίς κάνει νά σκύβουν τό κεφάλι καί νά δοξάζουν τή ζωή!

Ποῦ πιό πέρα ἀπ' ἀφτό νά πᾶμε; Ἀφοῦ ἀφτό τό σήμερα εἶς τό περικλείνεις; Ὑ-

πάρχουν χορδές πού ἄμα ἀγκιχτοῦνε, τᾶ ξεπερνοῦνε ὅλα καί τό Χαλεπά ἀκόμη πού κουρντίζει τίς ψυχές! Θεέ ἐπουράνιε βοήθησέ με! πεθαίνω ἀπό ἀγάπη! μέ τόν πόνο τή γνώρισα! μέ τόν πόνο μάθε με νά τήν ἀπομάθω. **Εἰδῶ** σταματῶ γιά νά ξαναρχίσω! μέ τήν ψυχή κινῶ! μ' ὅση ψυχή ἔχω, ζητάω συμπάθεια. Λυπηθεῖτε με ὅλοι γιά τᾶ λάθη μου. Τό καλό πάω νά κάνω. Ἀν δέν ἔξρω πῶς γίνεται, λυπηθεῖτε με! ἔξρω πῶς δέν εἶναι σφάλμα μου, μά ἐσεῖς λυπηθεῖτε με! Νά μέ στραβῶσει ό θεός ἄν γυρέσω δόξα. Ἀπορριγμένοι καί σπασμένοι, μεσ' ἀπό τοῦς πόνους τῶν ἀδικημάτων καί τῶν παθῶν, πάω νά βγάλω τό νόημα τοῦ καλλιτεχνικοῦ πάθους: Τή ν

«Ἀγγελος» ἀπ' τᾶ νεανικά του γλυπτά

Ὁ Χαλεπᾶς κοιμισμένος μέσα στὴν ψαράδικη καλύβη τοῦ γέρου Μαμαλούκου. — Σχέδιο βέλμου

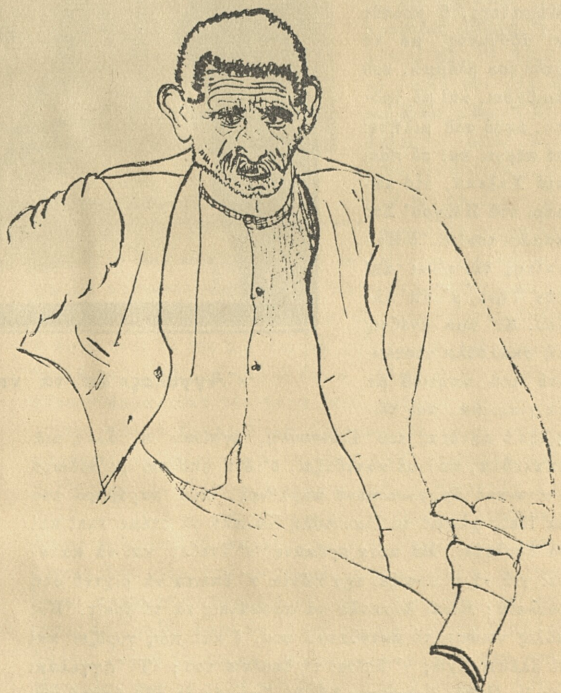
Βρίσκεται στὸ Ἄσυλο τῆς Τέχνης ὁδὸς Νικοδήμου 21

Καλὸν σύνη. Ἄνθρωποι μετ' ἀνβλάναι ἀσκημ' γιὰ τὸ καλὸ ἀγωνίστηκα μὰ καὶ γιὰ δάφτο πεθαίνω.

Θεὸς τῆς φύσης καὶ τῆς τέχνης, μίλησε ἐσὺ, γιατί ἐγὼ ντρέπομαι. Δὲν ἔχω καμμιά ἀξία. —

Σὲ μιὰ ἀπεριποίητη κάμαρα ἀνεβήκαμε ἀφ' οὗ φύγαμε ἀπ' τὸ πὶο ὑπόγειο, ὑπόγειο τοῦ κόσμου. Μιὰ παλιά καὶ καλὴ φωτογραφία τῆς «Κοιμωμένης» πεσμένη πάνω σ', ἕνα τραπέζι γιομάτο ἀπὸ χαρτιά, ἀπὸ ἐφημερίδες καὶ ἀπὸ Φραγκέλια. Ἀναστενάζοντας γελαστά σκύβει τὸ κεφάλι ὁ πραγματικὸς γεροντιὸς μετ' τὸ σακάκι στὸν ὦμο. Πόσο ἀναστεναχτὰ μᾶς μίλησε... Σὰν τὸ Θωμᾶ Οἰκονόμου! — Θαρροῦσες ὅτι σήκωνε μέσα του, ὅλη τὴν ἀδικία τῆς φύσης, τῆς τέχνης καὶ τῆς μοίρας. Τὴ μὴτέρα του ποὺ τόσο τὴν ἀγαποῦσε καὶ τὴ λάτρεβε θυμόταν, ἢ τὴν πεθαμένη ἀδερφή του, τὴν Αἰκατερίνη; Τὰ χρόνια ποῦχασε, ἀπ' τὴν ἀδιαφορία τῶν ἀνθρώπων, ἢ τίποτ' ἄλλο; Εὐκόλα ἀφτὰ δὲ ρωτιοῦνται, μὰ εἴτε κα νοιώθουνται. Μιὰ λέξη λυπημένη καὶ ἀπλὴ μᾶς εἶπε γιὰ τὰ πὶο μεγάλα σημερνὰ του προπλάσματα καὶ καὶ ποὺ πῆγαντες νὰ σκεφθεῖς γιὰ νὰ τὸν παρεξηγήσεις καὶ νὰ πῆς, πὼς ὅτι ἔχει σ' ἀφτὴ τὴν ἀποθήκη, στὸ σπῆτι του, δὲν εἶναι δικό του, σοῦ ἀρπάει τὸ μολύδι καὶ δόστου σὲ μιὰ στιγμή, σοῦ φιάχνει τὰ πλάσματα ποὺ δὲν τὰ ξέρουμε, γιατί εἶναι πίσω ἀπ' τὸν οὐρανὸ κρυμμένα. Τρελλὸς πρέπει νὰναι ὁ τεχνίτης γιὰ νὰ μὴν κάνει ἀνοησίες καὶ γιὰ νὰ μὴν εἶναι κακός. Ἀφτὸς τ' ἀπόδειξε. Ἀπ' ὅλα ἂν δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, δὲ μπορεῖ νὰναι καλός καὶ πὶο πολὺ τεχνίτης, ὁ λόγος ποὺ ὁ Γιαννοῦλης εἶτανε σπουδαῖος τραγουδιστής, ὅπως λένε οἱ συντοπίτες του, σπουδαῖος κολυμβητής, σπουδαῖος κυνηγός, μὰ καὶ ὁ πὶο σπουδαῖος χωρατατζής. Μισοῦσε καὶ τοὺς τύπους καὶ τοὺς κοιμωμένους ἀνθρώπους. Σ' ὅλα του ἄμα τὸν ἀντικρύσεις θὰ ἴδεις ἕνα γεροντάκο ποὺ διψάει γιὰ τρία πράγματα. Γιὰ δῶρα, γιὰ γλυπτικὲς παραγγελίες καὶ γιὰ δόξα. Λένε πὼς κάποιος σπουδαῖος πατριώτης τοῦ ζωγράφου, τὸν πῆρανε ὅταν δοξάστηκε μετ' τὴν Κοιμωμένη, καὶ ἀφτὸ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ τὰ χάσει ἀπὸ παιδί. Ὁ ἴδιος ὁ ζωγράφος, εἶταν κείνος, ποὺ μαράζωσε ἀπὸ ζήλεια καὶ τὸ Λεμπέση. Μὰ λένε ἀκόμα, καὶ εἶναι σω-

στὸ καὶ ἀποδειγμένο, πὼς εἶταν καὶ ὁ πατέρας του καὶ ὅλα του τ' ἀδέρφια ἀμίλητοι καὶ γελαστοὶ σὰν τρελλοί. Τραγουδῶντας ἔκλαιγε καὶ κλαίει τραγουδῶντας καὶ τώρα ἀκόμη. Καὶ ἔχει ἀπειρη μνήμη. Θυμάται τὰ ἐπεισόδιά του στὸ Μόναχο, ὅταν εἶταν 19 χρονῶ, δηλαδὴ πρὸ 55 χρόνων. Τόσο δὲ νὰ τ' ἀνοίξεις τὴν καρδιά, σοῦ ἀνοίγει τὴ δική του καὶ τὸν σέρνεις ἀπ' τὴ μύτη. Εἶναι στοχαστικὸς καὶ παρατηρητικὸς καὶ τόσο τρέχει ὁ νοῦς του ποὺ τὰ χάνεις! Καὶ ἔχει μνήμη, μνήμη ἀπεραντη, τόσο, ποὺ μετ' τὸ νοῦ του — ἀκου — ἔφτιαξε ἀπόξω, τὸν Ἅγιο Μαρτῖνο τοῦ Θεοτοκόπουλου στὸ καφεναεῖο, ἂν καὶ τὸν εἶδε γιὰ μιὰ στιγμή καὶ γιὰ πρώτη φορά. Δὲς τοῦ χαρτί καὶ γίνεται κουρέλι σου καὶ σὲ μιὰ ὥρα σοῦ γιομίζει τὰ μαρμάρινα τραπέζια μετ' σκίτσα. Καὶ πόσα πόσα χαρτιά σοῦ γιομίζει μετ' τὸ ἄξυστο μολύδι του ποὺ νὰ δείχνουν τὰ πὶο ἀφάνταστα πράγματα. Τίποτε δὲν τὸν δυσκολεύει. Οὔτε μολύδι εἴτε ἐργαλεῖο. Μ' ἕνα καρφὶ καὶ ἕνα σφυρὶ ἔφτιαξε ἀπ' εὐθείας στὸ μάρμαρο μιὰ προτομή. Τὸ βελίς τοῦ πατέρα του, τοῦ μαρμαρογλύπτου, σοῦ εἶναι γιομάτο ἀπὸ σκίτσα καὶ ὅλοι οἱ τοῖχοι τοῦ σπιτιοῦ του. Καὶ πάνω στῆς παλιές προτομές ἔχει κάνει ἀκόμα σκίτσα. Ἔχει τὴ μηχανὴ νὰ δουλέψει! καὶ νύχτα δουλέβει γιὰ δάφτο πάει νωρίς, νωρίς, σπῆτι, σὰ μολητοῦδι. Καὶ ὅταν δουλέβει, εἴτε ἔχει τοιγάρᾳ εἴτε ὄχι, δὲν καπνίζει, ἀφτὸς, ὁ μεγαλειέτερος καπνιστής, ποῦγραψε τὸ πὶο περίεργο γράμμα σὲ κάποιον, δυὸ σελίδες γράμμα, ποῦλεγε μόνο ἀρτές τίς λέξεις. «Στείλε μοι τοιγάρᾳ, τοιγάρᾳ, τοιγάρᾳ, τοιγάρᾳ...» Καὶ ὅταν ξεσημερώσει καὶ κινήσει γιὰ τὴ βρύση τῆς πλατείας νὰ πλυθεῖ, εἴτε χειμῶνας εἶναι εἴτε καλοκαίρι, — ἀφ' οὗ φροντίζει τὰ προ-

Ὁ Μαμαλούκος ὁ ψαράς τοῦ Πάνορμου

Ἀνήκει στὸ ζωγράφο Γαλάνη. — Σχέδιο βέλμου

βατάκια του—πηγαίνοντας μία ώρα δρόμο για να μαζέψουν βούρλα όπως τους κάνει μπέρδικλα ή ότι άλλο τους χρειάζονται κι' αφού ανέβει στο Μπεναρδάδο για να πιει κοντά στους δικούς του τόν καφέ του, κατεβαίνει και σου κάνει τη Σφίγκα του Οϊδιποδα στον πηλό, ή τους 'Αγγέλους του, πούναι οι πιό γνήσιοι 'Αγγελοι πούναν από χέρι καλλιτέχνη. Ποτέ ή σημερινή 'Ελλάδα έξω απ' το Σολωμό, απ' το Μαρτζώκη, απ' τον Κρυστάλλη, απ' το Ροδάκη της Αίγινας, απ' το Λεμπέση, απ' το Θωμά Οικονόμου κι' απ' το Γαλάνη, δεν τιμήθηκε τόσο, όσο απ' το Γιαννούλη Χαλεπά! Βέβαια μέσα στα έργα τους ο σημερινός άνθρωπος θα κάνει

κι' ένα έτος! μα αν αναλογιστεί τις εποχές και το φριχτό περιβάλλον τους, θα τους βάνει πλάϊ στον 'Εσταυρωμένο. Θυσία για την τέχνη! Μα τι θα βγει όταν το έργο είναι μελλοντικό κι' όχι αποκατάστασης σύντομης για τον άνθρωπο; 'Εγώ που τά λέω αυτά είμαι ο πιό αμείλικτος εχθρός της τέχνης! 'Όχι γιατί δεν εκτιμώ τη θυσία του τεχνίτη, μα γιατί πονώ πιό πολύ τόν αγώνα του επαναστάτη! Λίγοι το νοιώθουν αυτό και το κάνουν, μα ούτε και γώ δεν το κάνω όσο έπρεπε. Πρέπει μας είναι ή αποκατάσταση της ζωής για το ανέδα-

σμά μας, πρὸς ότι μαλακώνει την αμοιρή μας ζωή! Ο Γιαννούλης Χαλεπάς ο πιό άτυχος άνθρωπος στάθηκε ακόμα και σ' αυτό τυχερός, να γλυτώσει απ' το φανατισμό κείνου που λέει τούτα τα λόγια. Μα κι' αν δεν είχε αυτή την τύχη, το έργο του έχει τόση αξία κι' ή ζωή του τόση δυστυχία που θα συχωριόταν.

Ο άνθρωπος σήμερα πάσχει, και πρέπει όλοι να κλίνουν στον πόνο του, που υπερβαίνει και το σκοπό της τέχνης. Δώρων αγώνα ή σημερινή ζωή δε γυρέσει, μα συμπόνιας θυσία. Είναι χρέος μας ή θυσία. Η εποχή το γυρέσει.—

Και θα ξαναρχίσουμε και πάλι, γιαφτόν! Το θέμα είν' ατέλειωτο κι' ή συγκίνηση, που δίνει μεταλλάζει κανένα! 'Επειτα ο άδικημένος Γιαννούλης Χαλεπάς βγαίνει απ' την ουσία κάθε παραβολής.—

Γιαννούλης Χαλεπάς!

Πόσο αγάπησε την τέχνη. Δίχως συμφέρον δόξας την 'Ελλάδα για την 'Ελλάδα κι' όταν εΐτανε ανήμπορος ακόμα. Όλοι οι άνθρωποι αν το κάναμε, θα τόν είχαμε

τώρα μπρός μας γελαστό δίχως να μᾶς αποφεύγει. Πίσω του θα τρέχαν τα υωρά παιδάκια που κανέναν δεν τ' αγάπησε ανέκαθεν όσον αυτός, για δάφτο τα φιλοδωρεί πάντα με τούτο ή με κείνο. Ο καυμένος! από παιδί μοίραζε ότι κι' αν είχε. Και τα λουλούδια που σκεφτόμαστε για να τόν ραντίσουμε μόλις τόν ιδούμε, θα τάχε κάθε πρωί απ' τα μωρά παιδάκια έξω απ' το σπίτι του. Ω κανέναν δε θα τᾶκλεβε, γιατί στο μόνο μέρος της 'Ελλάδας που ποτέ άνθρωπος δεν κατηγορήθηκε επί κλοπή, είναι ή πατρίδα του Μπαρμπά-Γιαννούλη!—

Αθάνανε δυστυχισμένε, που έχεις φτιάσει; Μα και που θάφτανες κι' όμως ύστερείσαι;

Πλάκα τάφου του Νεκροταφείου του Πύργου

Βρίσκεται στο 'Ασυλον Τέχνης—Σχέδιο βέλμου—

'Ανέδειξε την Τέχνη και την υπομονή κι' ακόμα ζεις δυστυχισμένα!

Το ταπεινό τούτο ένθύμιο, που δε βγαίνει πιά να δοξάσει εσένα μα τόν κόσμο, είναι ή παραμικρότερη θυσία που γίνεται, απόναν, που δεν καταλαβαίνει όσο πρέπει το έργο σου. 'Αν μπορούσε ν' ανεβεί κοντά σου, δε θάσουν στη θέση πούσαι, και μάλιστα μία πούχεις τέτοια καρδιά!—'Ονειρό μας ο αγώνας! εσύ και τούτη τη στιγμή να σταματήσεις τόν τέλειωσες. Ο αγώνας σου ξεπέρασε το σκοπό σ' ανέβασε στα επουράνια. Σε ρόδα που σου στρώσαμε

λίγοι φίλοι σου, πατάς τώρα, κι' ως υποφέρεις ακόμα απ' τ' αγκάθια, Φειδιακό λουλούδι!

Το παράπονό σου δεν είμαι σε θέση να το πω καλλίτερα απ' ότι το λές εσύ με δυο λόγια γραμμένα μέσα σ' ένα γραμμα πούγραφες, σε κείνους που σου στείλαν δυο μολύβια και δυο λίμες. «Δεν υπάρχει» ακούτε κει «πιό γλυκό πράμμα για τους αρρώστους της τύχης, απ' τα συμπονετικά λόγια τών όμοίων τους. Τα δώρα σας—και τί δώρα;—αφτά που ελάτρεψα σ' όλη μου τη ζωή. Υπάρχουν μέσα στην πατρίδα μου, λάτρεις του ωραίου και του αληθινού.

Εΐταν αλήθεια πώς επί τόσο καιρό, ούτε λάτρεις φαίνόντουσαν, ούτε θαυμαστές. Και χρειάστηκε—κι' αυτό το λέω—για πρώτη μου φορά, μια Κοιμωμένη να ξυπνήσει τους βαθειά ροχαλίζοντας.—Γράμμα του πρὸς 'Αντώνιον Σάχον γλύπτην, 1926.—'Αφτά τα προδχεία λόγια καθώς και κείνα που θα τ' ακολουθήσουνε, γραφτήκανε απ' το βέλμο τώρα και λίγο καιρό! ζητούμε τη συμπάθεια Κεινού και όλου του κόσμου για την προχειρότητα τους.—

Τῆς μοίρας μου εἶναι καὶ πάλι, ἐγὼ νὰ σηκώσω τὸ δύσκολο πρόλογο ἐνὸς τόσο σπουδαίου ἔργου. Μὰ δὲν πειράζει! Μὰ ποῦτε κενοδοξία, οὔτε ἐγωϊσμός, μὰ οὔτε καὶ κερδοσκοπία μὲ κινεῖ, γιὰ ἓνα τόσο ἱερό πρᾶγμα, δὲν πειράζει. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα ὁ σκοπός!

Ἀδιαφορῶ γιὰ τὶς ἀμφιβολίες, γιατί πιστέω στὸ ἀληθινὸ κίνητρο τῆς κίνησης ὅπου γυρέβω νὰ κάνω, στὸν σπουδαιότερο, μὰ καὶ στὸν πῶ παραπεταμένο τόπο. Ἴσως πολλοὶ κουνήσουν τὸ κεφάλι τους γελαστά, μὲ τὸν πόθο ἀφτό' μὰ ἓνας ἀληθινὸς πόθος οὐσιαστικὰ δὲν εἶναι γιὰ γέλια. Καὶ χωρὶς νὰ πέρνω γιὰ παράδειγμα, τὸ περιγέλασμα ποὺ κά- ναν προηγήτρά μου καὶ σήμερα πολλοὶ διαανοούμενοι, στὶς ἀληθινὲς ἀξίες, μὲ τὴν ἀγνοία ἢ μὲ τὴ λησμονιά, ἀρχίζω νὰ πῶ μερικὰ λόγια, γιὰ ἓνα πολὺ με- γάλιο καλλιτέχνη, ποὺ ζεῖ πε- θαινόντας στὶς μέρες μας.—Στὸ κάτω, κάτω, ὅσο ἄσχημα νὰ μι- λήσω κινένας γιὰ τὶς ἀλήθειες, ποτὲ δὲν εἶναι ἀξιογέλαστος. Περιμένω τοὺς μιμητές μου καὶ ὑποχωρῶ καὶ θὰ τοὺς ζητήσω συγγνώμην γιὰ τὴν ἀσέβειά μου, φθάνει μονάχα νὰ ρθῶνε.—

Λίγες γραμμὲς οὐσιαστικὲς ποὺ ἐκφράζουν ἓνα θέμα' μιὰ κίνη- ση σὲ τοῦτο, μιὰ ἀκίνησις σὲ αὐτό, γιατί τὸ ἐπιβάλλει τὸ θέ- μα: νὰ ἓνα προσχέδιο σημερινό τοῦ Χαλεπᾶ, ποὺ συνεχίζει μὲ τὴ γραμμὴ τῶν γλυπτῶν καὶ τῶν ἀπειρων γραφικῶν του σχεδίων, τὸν Ἑλληνικὸ ρυθμό, τὸ πλεόν δύσκολο ἐπινόημα τῆς ἀνθρω- πίνης φαντασίας. Μεγάλη προ- σοχή καὶ μεγάλη μελέτη καὶ κατανόησις τὸ σπουδαῖο μας γλύπτη' ποὺ πολὺ λίγο μοιάζει μὲ τὸ γλύπτη τῆς Κοιμωμένης! Πενήντα σωστὰ χρόνια περάσαν ἀπ' τὴν ἐποχὴ τοῦ Σατύρου, τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Κοιμωμένης, καὶ νὰ ὁ μέγας Ἑλλήν διανοημένος, ὁ ἀδικημένος, παγκόσμιος ρυθμιστὴς τῆς ἐποχῆς μας! Τὰ χρόνια θὰ κυλίσουν κ' ἡ Κοιμωμένη θὰ πεθάνει, μὰ τὰ σημερινὰ του ἔργα θὰ μένουν ἀθάνατα σὰν κ' ἀφτόν.

Μέσα τοὺς περικλείουν τὸν αἰώνιο ρυθμό τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐποχῆς του τὸν κόσμον περικλείουν. Πολὺ ὀλίγα πράγματα μὲ ρυθμὸ δῶσαν τὴν οὐσία τῆς ἐκφρα- σῆς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού γνηριζόμαστε μὲ τὸν ἀνθρώπινο κόσμο, ὅσον τὰ προσχέδια καὶ τὰ προπλάσματα τοῦ Χα- λεπᾶ.—Ἄν ἡ Γαλλία ὑπερφηανέβεται γιὰ ἓνα Ροντέν, ἡ Ἑλλάδα πρέπει νὰ ὑπερφηανέβεται γιὰ μυρίους Ρον- τέν: Γιαφτό τὸν ἓνα, τὸ θρυλικό, τὸν ξαναγεννημένο

Χαλεπᾶ τῆς' μὰ ὅχι καὶ πάλι λέμε γιὰ τὸ Χαλεπᾶ τῆς Κοιμωμένης. Ὁ Χαλεπᾶς τῆς Κοιμωμένης εἶναι ἓνας τα- λαντούχος νέος καλλιτέχνης τοῦ 1880, κατώτερος πολὺ τῶν ἀδελφῶν Φυταλῶν, τοῦ Ἀγνωστοῦ Ἀττικοῦ γλύπτη ποῦχει στήσει τὶς τρεῖς κολώνες στὸ Νεκροταφεῖο ποὺ ἀπὸ μιὰ πολὺχρονη, μελέτη ποὺ κάναμε, πιστεύουμε πὼς εἶ- ναι τοῦ Ἀρόση, μὰ καὶ πολὺ κατώτερος κ' ἀπ' τὸν ζωγραφικὸ Βιτοσάρη. Τῆς Κοιμωμένης τῆς λείπει ὁ Ἀτ- τικός ἐλεγειακὸς τόνος. Ἡ δύναμή της κ' ἡ ζωντανάδα

τῆς δὲν εἶναι γλυπτική καὶ μνη- μειακή, ἀλλὰ ζωγραφική! Μὰ ὡς τόσο πέστε μου ἐσεῖς, ἀπ' τοῦ Φειδία τὰ σπλάχνα ὀγκῆκε ὁ σημερινὸς Χαλεπᾶς, ἢ ἀπ' τοῦ Βυζάντιου τὸ μουστῆριο; Ἀπὸ ποῦ πήρε τὴν τόση του ἀκρί- βεια; Πῶς ξαναπόχτησε τὴν τόση του μνήμη; Μὲ τόση εὐ- κολία πὼς ἐγεινκν, τὰ πῶ δύ- σκολα σχέδια; Τὰ σχέδιά του; Μὲ τόση εὐκολία πὼς ἐπεπλά- τηκν ξαναζωντανεμένοι, τόσο ἥρωες, τόσες ψυχές, μὰ καὶ τό- σα σύμβολα; Μορφές ξαναζων- τανέντες, ψυχές ἐξαοσμένες. Νὰ ἡ Ἀδικία! Πέστε μου ποιὸς στὸν κόσμο φαντάστηκε στὸν τό- πο του, ὅσον ἓνας Ἑλληνας, ἓνας Χαλεπᾶς, τὴν Ἀδικία, μὲ κορῶνα στὸ κεφάλι, σὰ βασι- λισσα, ἀδιάφορη, σὰ σκυφτά νειῶτα; Κανένας! Ἡ Ἀδικία θασιλέει καὶ πὼς μπορεί νὰ σεβαστεῖ τὰ πονεμένα καὶ ζη- τιάνικα νειῶτα; Πῶς μπορεί; Μὰ καὶ πὼς μπορεί ὁ Ἑλλη- νας Κανάρης, νὰ μὴ σηκώσει τὸ κεφάλι καὶ τὰ χέρια, μόλις ἔδανε τὸ μπουρλότο καὶ νὰ μὴ σταθεῖ σὰ μάρμαρο, μέσα στὴν Ἱερὴ Ἑλλάδα;—Κι' ὁ Πόλεμος, σὰ νάρθε ἀπ' τὰ ξένα, μὲ χον- τρά κ' ἀναίσθητα τὰ ποδάρια, δὲ μπορούσε παρὰ νὰ πατήσῃ

Ἐνα σχέδιο ποῦκανε ὁ Χαλεπᾶς
γιὰ τὸ μνημα τοῦ Θωμᾶ Οἰκονόμου

Βρίσκεται στὸ Ἀσυλὸν Τέχνης

τὰ δολφώντανα μέλη τῆς γυναίκας, ποὺ τὸ μαστάρι της θαρρεῖ πὼς ἔχει γάλα, κ' ἀπὸ περφηάνεια κ' ἀπὸ ντροπὴ ἐκείνη ἡ γυναῖκα, σκύδει γιὰ νὰ τὸ κρύψει, κ' ἀνδισμένη ἀπ' τὴν ἀνδρία του, περιμένει τὸ τέλος της.—Ποτές χέρι καλλιτέχνη δὲ χάραξε τὴν ἐποχὴ του καὶ τὸν πόνο της, τόσο χαρακτηριστικὰ καὶ τόσο βαθειὰ τεχνικά, πάνω σ' ἓνα παλιόχαρτο. Τὴν τέχνη κ' ἀφτός ὁ Χαλεπᾶς τὴν ἔκανε ρεαλιστική, ὥστε νὰ πιστέψῃς καὶ σὰ πῶ ἀφάνταστα πράγματα τῆς φαντασίας του. Μ' ἀφτὴναι ἡ ἀξία τοῦ τεχνίτη. Νὰ πέρνει ἀπ' τὴ φύση κ' ἀπ' τὸ κάθε της κίνημα, τὴν οὐσία καὶ νὰ τὰ φέρ- νει σὲνα ἀσύλληπτο κόσμο φανταστικὸ καὶ γιατί ὅχι φέφτικο, καὶ νὰ μᾶς τὸν δίνει πραγματικό. Τὸ ἴδιο δη-

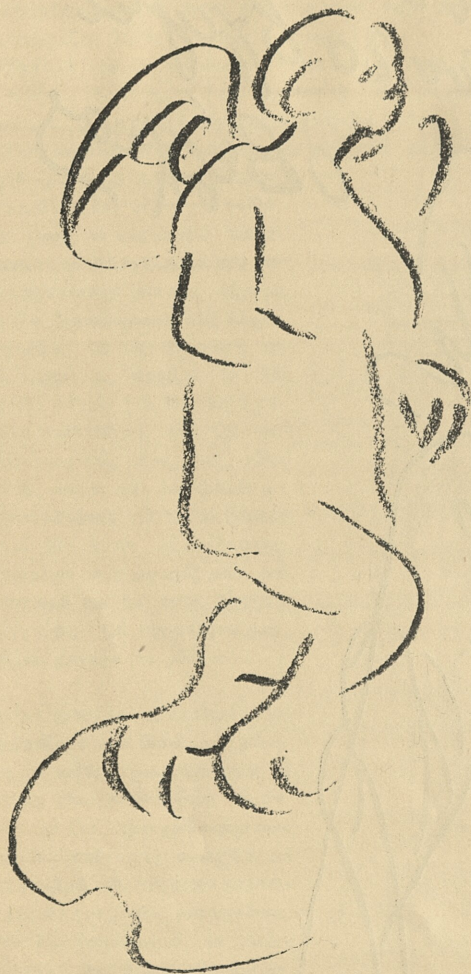

To George

Nov 20 1910

O'Brien

λαβή που κάνουν οι πρόγονοί μας οι 'Αρχαίοι κι' οι Βυζαντινοί κι' ακόμα και μερικοί άλλοι λαοί από δω και τόσα χρόνια.

‘Ο ‘Ερωτας

‘Ανήκει στον κ. Κ. Τσιαλένη

Λυποῦμαι γιὰ τὸ καιρὸς καὶ τὰ πράγματα μ' ἐμποδίζουν νὰ πῶ ἀκέραιη τὴ γνώμη μου πᾶνω σὲ κάθε σχέδιο τοῦ Χαλεπᾶ καὶ μ' ἀφτό νὰ φωτίσω ἢ νὰ δώσω νύξη στὸν ἀναγνώστη μου γιὰ νὰ μὲ φωτίσει καὶ μένα τὸν ἴδιο πού λέω τούτα τὰ λόγια. Μὰ ὡς τόσο ἄς προχωρήσουμε! Σὲ διάφορα προλεγόμενα Φύλλων Τέχνης τοῦ Φραγκέλιου, μὰ καὶ σ' ἀφτό τὸ Φραγκέλιο, εἶπαμε πολλές φορές ἔστω καὶ μ' ἄλλο τρόπο, τοῦτο πού θὰ ποῦμε τώρα, καὶ πού μ' ἐπιμονὴ ἔχουμε κολλήσει σ' ἀφτό: Γιὰ τὸ Ρυθμὸ καὶ μάλιστα γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ ρυθμὸ. Ὁ κόσμος ἔχει συγχίσει τίς τέχνες καὶ πῶς πολὺ τοὺς νόμους τους. Τεχνίτη θεωρεῖ τὸ ζωγράφο ἢ τὸ γλύπτη ἢ καὶ τὸν ποιητὴ, κείνονε πού ἀντιγράφει τὴν πραγματικότητα, πρᾶγμα ποῦν' ἀδύνατο νὰ γίνη καὶ πού ἂν γίνη ἀκόμα κατορθωτὸ εἶναι μάταιο κι' ἀνόητο! — Εἶν' ἀδύνατο καὶ μάταιο, γιὰτὶ στὴ φύση τὰ πράγματα ἀπὸ στιγμὴ σὲ

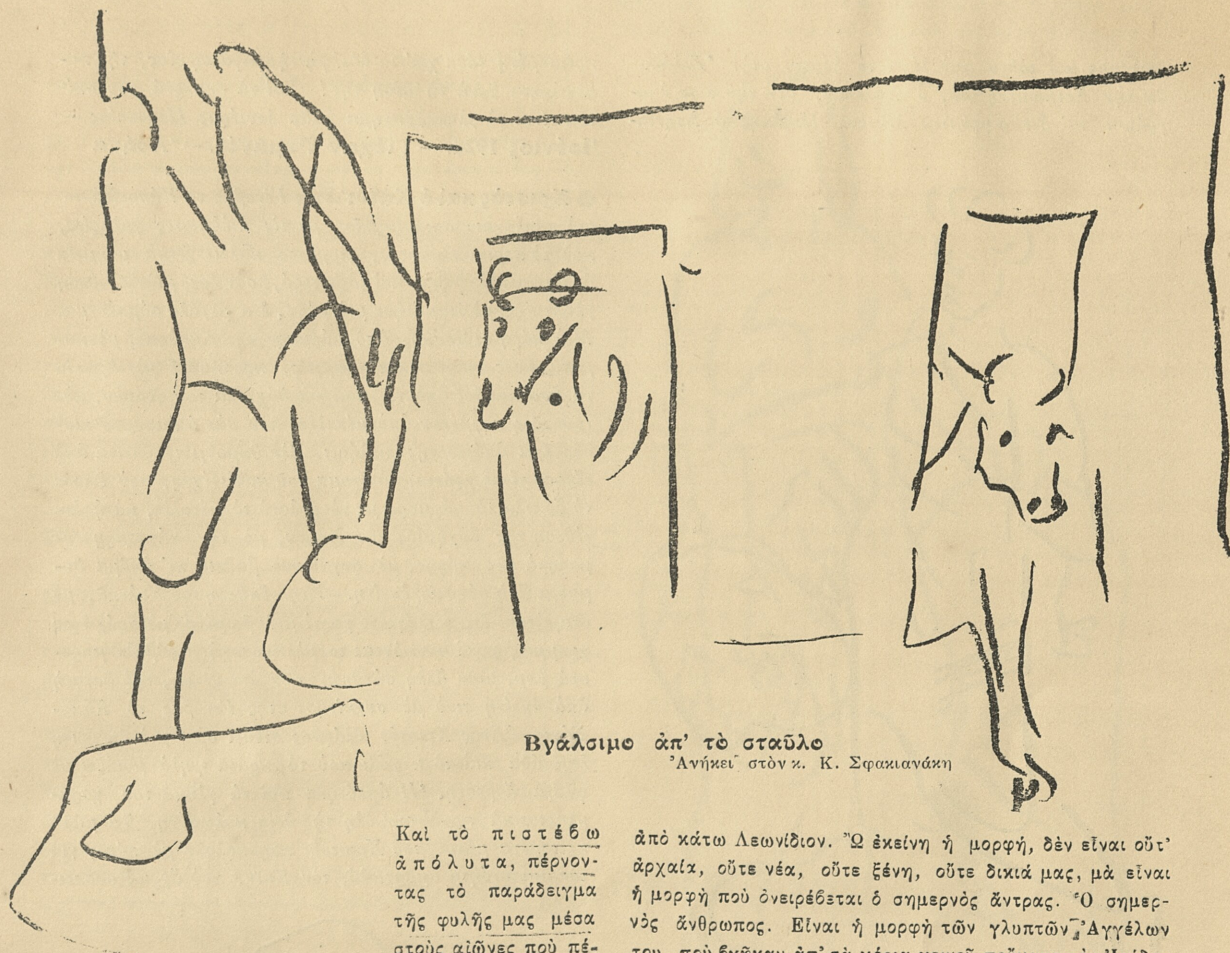
στιγμὴ μεταμορφώνονται. Ἐ τί ἀξία ἔχει ὁ τεχνίτης ἂν κατορθώσει ν' ἀντιγράψει μιὰ στιγμὴ, ἐνὸς μικροῦ φυσικοῦ πράγματος, μιὰ πούναι ἀμέτρητα τὰ πλάσματα τῆς φύσης κ' ἡ μορφὴ τους; Προκαλοῦμε ὅποιον ἔχει ἀντίρρηση σ' ἀφτό, μ' ὅτι εἶπαμε καὶ μὲ τὸ βασικὸ σκοπὸ τῆς τέχνης καὶ μὲ τὰ ἔργα τῆς, πού δὲν ἔχουνε καμμιὰ σχέση μὲ τὴ φύση, παρὰ μονάχα σὲ τοῦτο: Ὅτι συννενοοῦνται ἀδερφικά. Ἐπειτα ὅπως βλέπουμε κι' ὅπως πραγματικά ὡς τὰ σήμερα εἶδαμε ὅλοι, ἡ Τέχνη—ἂν κ' εἶναι ἀπόλυτα φύση κι' ἄς φαίνεται σὰ νὰ μὴν εἶναι—ἔνα πρᾶγμα κατόρθωσε κ' ἔνα πρᾶγμα ζητεῖ: Νὰ ἐκφράσει τὴ ζωὴ τοῦ τεχνίτη ρυθμικά. Ἄν ὁ ρυθμὸς τῆς ἐποχῆς εἶναι θαρὺς, βαρὺς θᾶναι καὶ ὁ τόνος τοῦ τεχνίτη.—Ἡ τέχνη παρακολουθεῖ τὴν ἐποχὴ τῆς.—Μὴ μᾶς συγχίζουν πολλὰ πράγματα ἄτεχνα ποῦχουν φημιστεῖ. Μπρὸς μας ἔχουμε τὸν Περθενώνα καὶ τὰ Βυζαντινὰ ἀριστουργήματα, τὰ παλιὰ καὶ τὰ νέα ἔργα τῆς ποίησης καὶ κάθε ἄλλης τέχνης, μπρὸς μας ἔχουμε τὸ Χαλεπᾶ, πούναι τὸ πιὸ ζωντανὸ παράδειγμα τῆς τέχνης τοῦ ρυθμοῦ!—Δὲν εἶμαι φιλόλογος, μὰ οὔτε καὶ τεχνίτης. ἀφτό ὅλοι ἄς μοῦ τὸ συμπαθήσουνε!—Λοιπόν, λέμε ρυθμὸ. Ἐ, καὶ τ' εἶν' ἀφτός ὁ ρυθμὸς καὶ μάλιστα στίς εἰκαστικές

Τύπος Ντινιακεῦ

‘Ανήκει στὸν καλλιτέχνη Γαλάνη

τέχνες; Γιὰ μένα εἶναι ἡ ἐκφραση τῆς φύσης, ὅπως τὴ βλέπει ἡ ψυχὴ μας ἀνχλογιζόμενη τὸ σκοπὸ τῆς τέχνης.

Βγάλισμο ἀπ' τὸ σταῦλο

Ἀνήμεί στον κ. Κ. Σφακιανάνη

Καὶ τὸ πιστέω
ἀπόλυτα, πέρνον-
τας τὸ παράδειγμα
τῆς φυλῆς μας μέσα
στοὺς αἰῶνες πού πέ-
ρασε. Ἀπλὸ καὶ λε-

πτὸ τὸ θέμα, μὰ καὶ τόσο ἀκατανόητο γιὰ τὸ φανατι-
σμένο ἢ γιὰ τὸν ἀμελέτητο! Ἀπλὴ μὰ καὶ τόσο εὐκο-
λὴ ἡ Ἀφτοπροσωπογραφία τοῦ Χαλεπᾶ, μὰ φέρτε μου
τὸν τεχνίτη, πού θὰ μᾶς, ἔδινε τὸν ἐσωτερικὸ καὶ τὸν
ἐξωτερικὸ ρυθμὸ ἐνὸς ἀνθρώπου, συντονισμένο, σὰν κι'
ἄφτοῦ πού ζεῖ στίς μέρες μας ὅπως ζεῖ; Φέρτε μου
κείνονε πού μ' ἔνα παλιομόλυβδο θάδινε τόσο τεχνικὰ τὴ
χλωμάδα του; Στοῦ Βοσκου τοῦ σκίτσο, ὑπάρχουν ὅλοι οἱ
βοσκοὶ τῆς γῆς. Στοῦ Κυνηγοῦ, ὅλοι οἱ κυνηγοὶ ὅπως τοὺς
νοιῶθαι ἡ σημερινή ψυχὴ τοῦ Ἑλλήνα τεχνίτη μὰ καὶ
τοῦ ξένου. Ὁ Ἑρωτᾶς του πετάει. Ἡ Ἀνάστασή του
εἶναι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἐπιτάφιός του δείχ-
νει μὲ δυὸ γραμμές, τέ πόσο εἶναι ἀδικο ἄφτό τὸ σῶμα
νὰ θαφτεῖ, γιὰφτόναι ἀνασηκωμένο, ἔστω κι' ἀπὸ κά-
ποιον. Τὸ σῶμα ἄφτό πού σταυρώθηκε καὶ νάτο τὸ
δλέπουμε μὲ ξεβιδωμένα πόδια νὰ στέκει μπρὸς μας. Ποιὸ
νὰ πάρεις ἀπ' ὅτι ἔχει κάνει ὁ Χαλεπᾶς καὶ ποιὸ ν' ἀφί-
σεις; Ὅλα ὑπακοῦνε στὸ ρυθμὸ τῆς γλυπτικῆς του!
Τῆς γλυπτικῆς ὅπως τὴν ἀντελήφθηκε ὁ σημερινὸς Χα-
λεπᾶς. Γιὰφτό δλέπουμε νὰ φτάνει ἀπὸ μνήμης στὴν ἀ-
γνότητα τοῦ σκίτσου τῶν Γωνίων του στῆς Μπουμπουλί-
νας τὰ κύματα καὶ στὴ μορφὴ τῆς γυναῖκας, πού γράφει

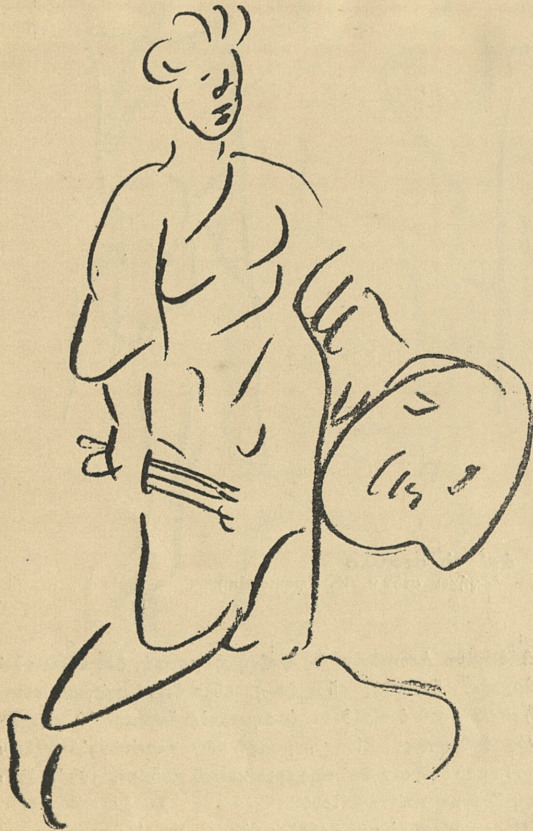
ἀπὸ κάτω Λεωνίδιον. Ὡ ἐκείνη ἡ μορφὴ, δὲν εἶναι οὐτ'
ἀρχαία, οὔτε νέα, οὔτε ξένη, οὔτε δικιά μας, μὰ εἶναι
ἡ μορφὴ πού ὀνειρεύεται ὁ σημερινὸς ἄντρας. Ὁ σημερ-
νὸς ἄνθρωπος. Εἶναι ἡ μορφὴ τῶν γλυπτῶν Ἀγγέλων
του, πού ἐγγῆκαν ἀπ' τὰ χέρια κεινοῦ ποῦκανε τὸν Ἰούδα,
τὴ Σφίγκα καὶ τὴν Ἰουδίθ.—

Ἡ στιγμὴ αὐτὴ μᾶς δοξάζει ὅλους, γιατί μπορούμε καὶ
μιλοῦμε κι' ἀκοῦμε, γιὰ ἓνα τόσο μεγάλο γεγονὸς πού
ποτέ θὰ μὴ μπαγιατέψει, μιά πού ἐγγῆκε ἀπ' τὰ σπλάγ-
χνα τοῦ θεῖου μας τόπου!— β. Πάσχα 15-4-28.—

Ο Χαλεπᾶς εἶναι καθαρὰ ἀνθρώπινος καλλιτέχνης κι'
ἄφτό φαίνεται σ' ὅλο του τὸ ἔργο! Γιὰ νὰ καταλάβει
κανένας τοῦτο καλὰ καὶ δίχως κόπο, φτάνει νὰ κοιτάξει
τὸ σκίτσο ποῦκανε τοῦ Κανάρη καὶ τὸ ἔργο ποῦχουν τυ-
πώσει πάνω στὰ λαχέρια τοῦ στόλου καὶ πού παριστάνει
κι' ἄφτό τὸν Κανάρη! Ὁ Κανάρης τῶν λαχείων, χαί-
ρεται, γιατί ἔκαψε ἀνθρώπους καὶ κουνᾷ κιόλας ὕστερ'
ἀπ' ἄφτό τὸ νταῖλι καὶ τὸ μαντόλι του ἀπὸ χαρὰ. Ὁ Κα-
νάρης τοῦ Χαλεπᾶ ἀντρίστικα κοιτάει πέρα, κατὰ πόσο
θὰ καταστρέψει τοὺς τυράννους τῶν ἀνθρώπων ἡ ἔχι.—
Μίχος Γκιώνης.—

Τὰ ἔργα καὶ τὰ σχέδια τοῦ σημερινοῦ Χαλεπᾶ, εἶναι
καμωμένα μὲ τὴν ποιὸ ἐλεύθερη πνοή. Εἶναι ἓνας ἀπ'
τοὺς λίγους καλλιτέχνες τοῦ κόσμου πού ξέρουν τὸ τί
λένε καὶ τὸ τί κάνουν.— Μ. Βιτσώρης ζωγράφος.—

Μάθαμε και τοῦτο πού λίγοι τὸ ξέρουν στὴν Ἑλλάδα· δι τὴν Κοιμισμένη του, ὁ Χαλεπᾶς, δὲν τὴν εἶχε ὑπογράφει, κι' ὅτι ὁ γλύπτης Μῆτοος Περάκης ὁ Ντηνια-

Ἡ ζωγραφικὴ

Ἀνῆκει στὸν κ. Κ. Σπυλιόπουλο

κὸς—ἀφτὸς μᾶς τῶπε—στὰ 1913, μαζῇ μὲ τὸν πεθαμένο γλύπτη τὸ Λουκά Λούκα—πατριώτη τοῦ Χαλεπᾶ—σκαλίσανε μαζῇ κ' οἱ δύο, τὴν ὑπογραφή τοῦ μεγάλου μας Καλλιτέχνη!—

Ἡ Δευτέρα Παρουσία: Ἡ δὴν ἀφτὲς ἀδελφές, ἡ Μεγαλοφυΐα καὶ ἡ Τρέλλα ἢ ἂν θέλετε ἡ δὴν διαφορετικὴς μορφές μὲ τὴν ἀφτὴν ὑπόστασιν: Ἀφτὸς εἶν' ὁ Χαλεπᾶς ὁλόκληρος! Ὁ Χαλεπᾶς δὲν ἐτρελλάθηκε γιὰτὶ γεννήθηκε τρελλός! Κι' ὅπως μὲ τὴ δουλειὰ κανεῖς δὲ γίνεται μεγαλοφυΐας, αὐτὸς γεννήθηκε μεγαλοφυΐας. Πάνω στὰ εἰκοσπέντε του χρόνια βαρύνθηκε τὴν κοινωνικὴ φασαρία καὶ φοβήθηκε τὸ θόρυβο πὺν κάνει ἡ δόξα τοὺς ἐκλεκτοὺς· κ' ἡ μορφὴ τῆς μεγαλοφυΐας γιὰ τὰ τὸν σώσει ἀπ' τὰ δεινὰ, παραχώρησε τὴ θέσση τῆς στὴν ἀδελφὴ τῆς τρέλλα!—Ὁ Χαλεπᾶς τρελλός—ἀφοῦ λησμονήθηκε, ὥστε ἀπὸ πενήντα χρόνια ζωῆς πὺν πέρασε κοντὰ στὴ φύση, σπουδάζοντας τὴν καλωσύνη τῶν μικρῶν ἀντιῶν, γινόμενος φίλος στὰ δέντρα, στὶς πέτρες, καὶ στὸ χορτάρι.—Ὁ Χαλεπᾶς! τί ἀποκάλυψη!—Ξαναγυρίζει κοντὰ μας. Κουρασμένη ἡ τρέλλα, πὺν χρησίμειψε σὰν παραβὰν στὴν

κοιμισμένη τόσα χρόνια ἀδελφὴ τῆς μεγαλοφυΐας, τῆς παρεχώρησε ξανά τὴ θέσση τῆς! Καὶ τὰ σημερινὰ του σκίτσα εἶναι τὸ γλυκοῦσπνημα μιᾶς Δευτέρας Παρουσίας.—**Ἰούνιος 1928. — Γιόχαν Ρωμανός. — Ἀθῆνα**

Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Κάϊν: Στῆς Γένοβας τὸ Κάπο-Σάντο στὸ πανόραχο νεκροταφεῖο, μὲ τὶς ἀτέλειωτες γαλαρίες, πὺν τὸ περικυκλόνουντε, γιομάτες καλλιτεχνικὰ μνημεῖα ἀραδιασμένα δεξιὰ καὶ ἀριστερά, σὰν σὲ μιὰν ἔκθεση γλυπτικῆς, μὲ σταμάτησε μιὰ μέρα, ἓνα μεγάλο σύμπλεγμα. Μιὰ κόρη ὁλόλευκη, ἀπὸ μάρμαρο τῆς Καράρας, μὲ κυματίζουσες παρθενικὲς γραμμές, προσπαθεῖ μὲ ἀγωνία νὰ ἀποσπασθεῖ ἀπὸ τὰ μακρὰ δάχτυλα τοῦ Χάρου, αὐτονοῦ φτιαγμένου ἀπὸ μέταλλο, πὺν σὰν ὁλόμαυρος κισσὸς ἔχει ἀπάνω τῆς κολήσει. Δὲν θυμοῦμαι, ἔπειτα ἀπὸ εἴκοσι πέντε χρόνια, τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνη, πὺν ἔνωσε τὸ ἄσπιλο τὸ μάρμαρο μὲ τὸ μελανὸ τὸ μέταλλο, μὰ ἡ ἀντίθεση τῆς ἀσχημίας τοῦ Χάρου, μὲ τὴν κατάσπρη εὐμορφία τῆς κόρης, μὲ συγκίνησε βαθειὰ κι' ἀκόμα θυμοῦμαι τὴ σύνθεση ἐκεῖνη.—Στὴν ἔκθεση τοῦ Χαλεπᾶ, μὲ σταμάτησε ἓνα τετράγωνο χαρτὶ μολυβωμένο, μὲ πρόχειρες γραμμές, γιὰτὶ κυττώντας το μὲ προσοχή, πρόβαλε μπροστά μου, μιὰν ἄλλη σύνθεση τῶν ἀντιθέτων, πιὸ δυνατὴ ἀπὸ ἐκεῖνη πὺν μὲ συγκίνησε στῆς Γένοβας τὸ Κάπο-Σάντο. Ἕνας Χριστὸς ὁλόρθος στέκει σὰν μιὰ ἀπέρρικτη λαμπάδα καὶ τὸ κεφάλι πὺν τὸ κρατᾷ ψηλὰ μοιάζει μὲ φλόγα ἄσβεστη. Ἡ ἀπλότητα καὶ τὰ γλυκά του χαρακτηριστικὰ προδίδουν ὅλη τὴ θεία καλωσύνη. Τὰ μισοκλεισμένα μάτια τοῦ Χριστοῦ παρακαλοῦν μὲ πόνο, γιὰ τὸν ἀμετανόητο ἁμαρτωλό, τὸν Κάϊν, πὺν ἄγιος συσπει-

Σχέδιο

Βρίσκεται στὸ Ἄσυλον Τέχνης

γώνεται στὰ πόδια του, μὲ πλατὺ κεφάλι πλαδαρό, μάτια ἀλλοίθωρα καὶ μοχθηρά, διαστραμμένο στόμα, χέρια

ἅπλῃσιν παχεῖα, τοῦ κόσμου ὅλη ἡ κακία.

Πῶς τώρα ὅλα αὐτά, σ' ἓνα σύνολο ἀρμονικό, τὰ δεῖχνουν τέσσερες γραμμές; εἶναι τοῦ γέρον καλλιτέχνη τὸ τελευταῖο μουσικό.— **Δ. Ν. Ροδοκανάκης.**—

Ο Χαλεπᾶς δὲν εἶναι τρελλός. Ἔχει τὴν ἀπόλυτον ἐκείνην ἀπάθειαν τῶν μεγάλων τεχνιτῶν, τὴν ὁποίαν ὅσοι δὲν ἠμποροῦν νὰ δικαιολογήσουν, διότι δὲν ἐννοοῦν τὸν ἀνθρώπινον ἐγκέφαλον σκεπτόμενον καὶ δημιουργοῦντα, τὴν μεταφράζουν τρέλλαν. Κοῖμα, κοῖμα πού ὁ Χαλεπᾶς δὲν ἐπέτυχε εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του τὴν ἡσυχίαν πού θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ δημιουργήσῃ μερικά ἀριστουργήματα. Νὰ τοῦ δώσουν τὰ μέσα νὰ ἐργασθεῖ, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν στενοχωρήσῃ μὲ τὴν κοσμικὴν ἀναστάτωση. Ὁ Χαλεπᾶς ἠμπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἔργα πού θὰ σφραγίσουν τὴν ἐποχὴν μας. Ὁ Ροῦτὲν πού ἐπεβλήθη μὲ τὴν δυναμικότητα, μοῦ εἶχε κάμει τὴν ἐντύπωση τοῦ πανοῦργου δημιουργοῦ. Ὁ Χαλεπᾶς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς ἀπλότητος.— **Ν. Μαζαράκης.**—

Παντοῦ ἡ πνοή του ζωντανέβει καὶ μᾶς δίνει εἰς τὰ προχειρὰ ἐκεῖνα σχέδια, μίαν ἰδέαν τῶν ὑπεράλλωτων ἀγαλμάτων πού ἐκινήθησαν εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ μεγάλου γλύπτου.— **Νάξος.**

Τὰ σκίτσα τοῦ Χαλεπᾶ εἶναι ὅλα τοῦ μεγάλου γλύπτου καὶ φέρουν ἀνάγλυφον ἐπάνω των τὴν σφραγίδα τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ δημιουργοῦ τῆς «Κοιμωμένης», παρὰ τὸ βαρὺ σκότος πού θὰ ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν σκέψιν του, μετὰ τὴν παράκρουσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐβυθίσθη τὸ λογικόν του ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια. Ἡ πεζὴ παρουσία τοῦ ἀνθρωπίνου του λογικοῦ, συμβαδίζει στὰ ἔργα

Μάχη

Ἀνθήκει στὸν κ. Χ. Καβαφάκη

του αὐτὰ πλάι-πλάι, μὲ τὴν θεϊνὰν παράκρουσιν τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ καλλιτέχνη.— **Γ. Λαμπρίδης**

Μολονότι θεωρῶ τὸν ἑαυτό μου ἀνάξιο νὰ ἐκφράσῃ μιὰ γνώμη πάνω στὸ ἔργο τοῦ Χαλεπᾶ, ὥς τόσο θὰ δοκιμᾶ-

Ἡ γλυπτική

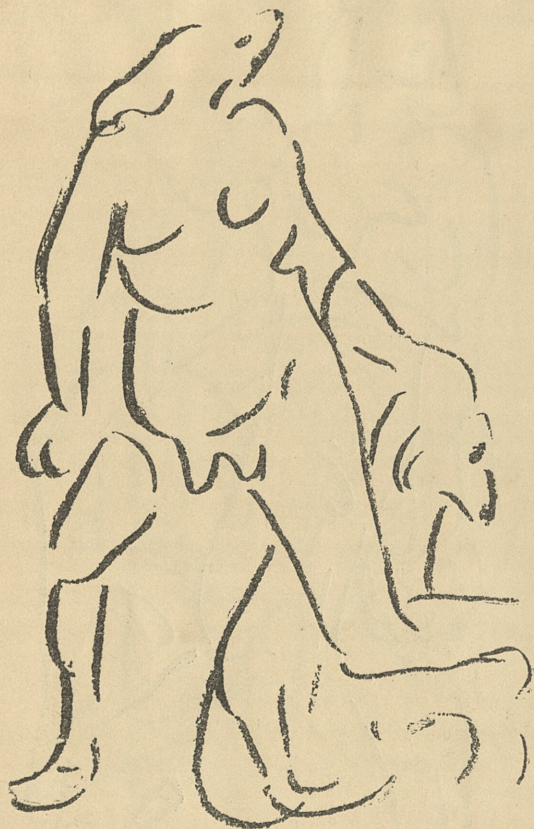
Ἀνθήκει στὸν κ. Ι. Ἐργίνο

σω νὰ σᾶς πῶ, τί δυνατὴ ἐντύπωση μοῦ ἔκανε ἡ αὐτοπροσωπογραφία του, σὰν τὴν πρωτοεῖδα.— Ὁμολογῶ πὼς ποτὲ στὴ ζωὴ μου δὲ γεννήθηκε κανένα αἶσθημα ζήλειας γιὰ τὰ ἔργα τῆς τέχνης πού θαύμασα· πράγμα πού δὲ συνέβηκε μὲ τὴν αὐτοπροσωπογραφία τοῦ Χαλεπᾶ. Μὰ τώρα πού τὸ λέω, αἰσθάνομαι ἀνακούφιση γιὰ τὸ αἶσθημα αὐτό, οὐδέποτε συνόδεψε τὸ θάυμασμό μου πρὸς τὰ ἔργα τῆς τέχνης.— **Ἀρίφ Ντίνιο Μπέν.**—

Μιὰ τόλμη πρωτογενὴς στὴ σύλληψιν καὶ στὴ σύνθεσιν, κάτω τὸ ταραγμένο, τὸ συνεσπασμένο, τὸ ἀνήσυχον στίς γραμμές, καὶ στὴν ἐκφράσιν, μιὰ ὁδὴν, κάτω τὸ πονεμένο καὶ τραχὺ πού εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀφίσουν ἀουγίγητο καὶ τὸν ψυχρότερον θεατὴ, νὰ τι ἔχουν τὰ σκίτσα τοῦ Χαλεπᾶ.— **Κλέων Παράσχος.**—

Υπερήφανος χαρακτήρ! Οὐδέποτε ἐξήγησε ἀπὸ κανένα τίποτε. Οὔτε τοιγάρου!— **Μήτσος Δειλινός.**—

Εκεί πάνω, στα βουνά της Τήνου τελευταία, γεμάτος δι-
ύγεια, απηλλαγμένος από πολυγλωσσίες, και ώριμένες
προλήψεις, αλλά πάντα στους αναλλοιώτους νόμους της

Ἡ πάλη

Βρίσκεται στο Ἀσυλον Τέχνης

τέχνης, τοῦ ὠραίου τοῦ ἀληθινοῦ, μὲ μιὰ τεχνικὴ ἀπό-
λυτα σύμφωνη μὲ τὸν βαδίζοντα ρυθμὸ, ὁ Χαλεπᾶς μᾶς
ἐπαρουσίασε δημιουργήματα τῶν ἀγνοιέστων αἰσθημάτων
πὸ τὸ σημερινὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, μᾶς ζητεῖ. Ἐχει
ἐκφρασθεῖ ἀπόλυτα προσωπικὰ καὶ ἀκόμῃ πέρα: Διε-
θνῶς, ὁ πολὺς Μπουρντέλ, ὁ Μαγιόλ καὶ ἡ λοιπὴ χορεία
τῶν Γάλλων γλυπτῶν πὸν θαυμάζονται σήμερα ὡς διε-
θνεῖς κορυφαί, μένουν πολὺ πίσω. Τί δόξα γὰρ τὴν Ἑλ-
λάδα! — Εἰρήνη Ἀθηναίᾳ. —

Αἰσθάνεται κανεὶς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς καὶ ὅταν ἀκόμῃ
σέρνει τὴν πιδ ἀπλῇ γραμμῇ στὸ χαρτί, δὲ μπορεῖ νὰ μὴ
τὴν κάνει ὀδυνηρή, νὰ μὴν τῆς δώσει τὴν σύσπαι, τὸ λύ-
ρισμα, τὴν ἐκφρασί τοῦ πόνου. — Ἀμύντας. —

Ο ΧΑΛΕΠΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΙΩΠΗ ΤΟΥ.

Ὑπάρχουν μορφές πὸν σὲ σαστίζουν καὶ ὑπάρχουν μορ-
φές πὸν σὲ ἀφήνουν ὀλότρελα ἀδιάφορο. Οἱ τελευταῖες εἶ-
νε καὶ οἱ πιδ συχνές στὴ ζωὴ. Ὁλάκωρο τὸ καθημε-
ρινὸ θέαμά της ἀποτελεῖται ἀπὸ δάρφτες. Μὰ τὰ σκίτσα
καὶ τὰ γλυπτά τοῦ Χαλεπᾶ ἀνέχουν στὴν πρώτη κατη-
γορίᾳ ἢ καλλιτέρα δὲ καμμιὰ κατηγορίᾳ, μᾶς καὶ οἱ συν-

θῆκες πὸν τὰ φανέρωσαν, ἀποτελοῦν μοναδικὸ φαινό-
μενο, γὰρ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορίᾳ τῆς Τέχνης. Ὁ ἄν-
θρωπος ἀφτὸς γνωρίζει μὲ δίχως καμμιὰ σοφία, πὸν
ἔχει πέραση στὴν ἀγορά, νὰ σοῦ μιλήσει γιὰ μεγάλα νοή-
ματα. Τὸ ἔργο του εἶνε γιομάτο συγκίνηση καὶ στοχασμὸ:
ἔχει ἀπλότητα καὶ βάθος, πρᾶγμα πὸν ἔχουν ὅλες οἱ ἀλη-
θινὰ μεγάλες ἀξίες: τὸ δέντρο, ἡ θάλασσα, τὸ σύννεφο,
ἡ μουσικὴ, τὸ ἄστρο καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ἡ γέννησή του
δὲν ὀφείλεται πονθενά, παρὰ μονάχα σὲ κείνες: εἶνε ἡ
φωνὴ τους—ἡ σκέτη καὶ βαθύτατη φωνὴ τῆς ἔξω φύσης.
Μὰ ὅ,τι προτενεὶ καὶ κυριαρχεῖ παντοῦ, σὲ ὅλα τὰ πλά-
σματα πὸν συλλαμβάνει τὸ βυθισμένο μυαλό του, καὶ σὲ
κεῖνα τὰ πρόχειρα καὶ παιδιᾶστικα πὸν μολυβώνει πάνω
στὸ πρόστυχο χαρτί, καὶ σὲ κείνα τὰ ἴδια πάλι πὸν ζων-
τανεὶ μὲ τὸν χοντρὸ πηλὸ—τὸν μόνο πὸν βρίζει στὸ
ἐρημικὸ καὶ φτωχικὸ νησί του—εἶνε ἕνας χαρὰ κ τ ῆ-
ρας αὐστηρὸς καὶ πολὺ ἄνθρωπος. Δὲ γελάει μήτε
καὶ κλαίει. Ἡ βαθεῖα εἰλικρίνεια καὶ ἡ ἄδολη ἀπάθεια,
συνροδεοῦν ὅ,τι καὶ ἂν κάνουν τὰ ἔρεμα καὶ δικά του χέ-
ρια. Ἡ γραμμὴ του εἶνε τραχιά καὶ μονότονη ὅπως εἶ-
νε καὶ ἡ ζωὴ του: κρύβει τὸν παλμό καὶ τὴ σκιὰ τῆς
ταραγμένης ὑπαρξέας του. Καὶ δὲν εἶνε διόλου ὑπερβολὴ
ἂν ποῦμε, πὸς ἡ ἐργασία του, εἶναι ἡ μόνη δημιουργία
πὸν δίνει σήμερα, μὲ τὰ μέσα τῆς βουβῆς καὶ γλυπτικῆς
του τέχνης, τὸ ἕφος καὶ τὴ ζωὴ τοῦ πάσχοντος ταπεινοῦ

Ὁ κυνηγὸς

Ἀνέκει στὸν κ. Η. Γρυπάρη

ἄνθρωπον. Κ' ἀφτὸ δίχως καθόλου νὰ τὸ ἐκζητήσει. Ἀδ-
γοι καθαρά ἐσωτερικοὶ καὶ ἀντικειμενικοὶ, διεμόρφωσαν

Εἶσι τῇ ψυχῇ του, ὥστε νὰ ἔχει μιὰ τέτοια πικρὴ καὶ ἀνθρώπινη ὄραση. Ἀπ' ὅ,τι ἔχουμε δικό μας, μονάχα σὲ μιὰ gravure τοῦ Γαλάνη, σὺν τῷ «Το π ε ὶ ο μ ἔ τ ὸ Σ ι δ η ρ ὀ μ ο υ» πού τόσο θαυμάστηκε στὴν ἔκθεσή του, γνωρίζω νὰ ἐκφράζεται μιὰ τέτοια καθολικὴ ἀλήθεια: ἡ σύνθεση καὶ τὰ σχήματα ὑποβάλλουν ἐδῶ, μὲ τρόπο αὐστηρὰ ζωγραφικὸ λόγῳ τῆς εὐαισθησίας τῶν τόνων τοῦ μαύρου καὶ ἄσπρου, ἀκέραιο τὸ μεγάλο νόημά της. Κι' ἂν ὁ Γαλάνης εἶνε ἡ συνείδηση τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐποχῆς μας, ὁ Χαλεπᾶς εἶνε τὸ ἐνστικτο καὶ ὁ σβυστός ἀντίλαλός της. Βλέποντας κανεὶς τὸ «β ο σ κ ὸ», ἢ τὸ «χ ο ρ ε υ τ ῆ», ἢ τὸν «Κ α ν ἄ ρ η», ἢ τὸν «ἐ ρ γ ἄ τ η π ο ὗ σ η κ ὶ ὄ ν ε ι μ ι ἂ π λ ᾶ κ α», ἢ τὴν «γ υ ν α ῖ κ α μ ἔ τ ῆ ν ὄ ρ ν ι θ α», καὶ τόσες ἄλλες πρωτόθωρες καὶ θαυμαστὲς συλλήψεις του—ἔχει τὸ αἶσθημα πῶς ὅ,τι βλέπει δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ πραγματικότητα· μὰ καὶ περισσότερο: ἡ ἔννοια αὐτῆς τῆς πραγματικότητος· ἡ ἀλλιώτικα, ἡ σκιά της. Στὸ ἔργο του—καὶ θεωρῶ ἀφτό πού ἐργάζεται τώρα, ὅσοι ἀπὸ τὴν πολύχρονη τραγικὴ σιωπὴ του—ὁ κόσμος εἶνε γδυμένος ἀπ' ὅλα τὰ ἐφήμερα στολίδια τῆς μόδας καὶ τῆς μηχανικῆς κοινωνίας: ζεῖ τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν του ἔκφραση. Στὶς ἀβίαστες γραμμὲς τῶν σκίτσων του ἐπικοινωνεῖς μὲ δάφτον, τὸ ἴδιο, ὅπως κι' ὅταν περπατᾷ στὸ δρόμο.—Γύρισε πίσω,—σὲ μιὰ πραγματικὴ ἀπλότητα, σ' ἓνα γνήσιο αὐθορμητισμό. Δίπλα στὴν ἡμερὴ θαλασσινὴ φύση πού πέρασε τόσα χρόνια, στὴ μοναξιά καὶ στὴν

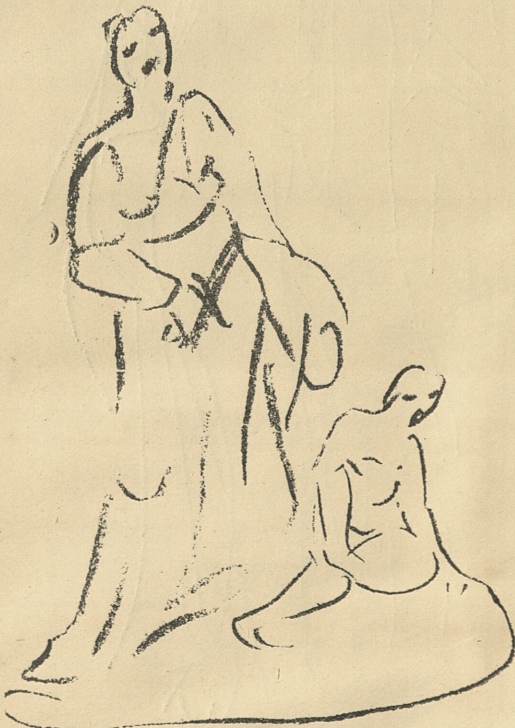
μεις ἡ ψυχὴ του, καὶ βρῆκε κατὰ ἓναν ἄγνωστο τρόπο γιὰ μᾶς, τὰ οἶονορα, τὰ ἐλεύθερα, τὰ ἀληθινὰ βήματα

Ὁ Βέλμος

Ἀνήκει στὸ Φραγκέλιο

πού ἔχασε ὁ παραστρατημένος κοινωνικὸς ἄνθρωπος. Κι' ὅ,τι κάνει δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, παρὰ μιὰ καθαρὴ συνέπεια ἀφτῆς τῆς φυσιολογικῆς του ἐξέλιξης: ἔχει ἀπόλυτη σχέση κι' ἀνταπόκριση, μὲ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον τοῦ νησιοῦ του, μὲ τὸν ἀπείρητο καὶ καταφρονημένον ἑαυτό του. Ἔτσι, μελετώντας κανεὶς τὰ ἅπαιρα γλυπτικά του σχέδια, καθὼς καὶ τὰ μοναδικὰ σ' ὅλο τὸν κόσμο προπλάσματά του, πού εἶνε ὅμοια σὲ πλαστικότητα καὶ ρυθμὸ μὲ κείνα τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου, νιώθει αὐτοῦσια καὶ γιομάτα, χωρὶς καμμιὰ φιλολογία καὶ περιτέχνηση—ἀκριβῶς ἀφτό δὲν ἔχει—τὸν βίον του σ' ἓνα κομμάτι γῆς, πού ἔμεινε νὰ βλέπει, ριγμένος ἀπ' τὴν ἀπαίσια μοίρα του, τὸν οὐρανὸ, τὴ θάλασσα καὶ τὸ γλαυκὸ μυστήριό της. Κι' ὅχι μονάχα ἀφτό. Αἰσθάνεται μαζί του, μέσα στὴν ἄπειρη διάθεση πού ἀκτινοβολεῖ σὰν ἓνα αἰθριο χειμωνιάτικο ἄστρο ἀπ' ὅλο τὸ βιαστικὸ καὶ ἀτημέλητο ἔργο του, νὰ ὑπάρχει καὶ ὁ ἄλλος, ὁ ἄγνωστος, ὁ

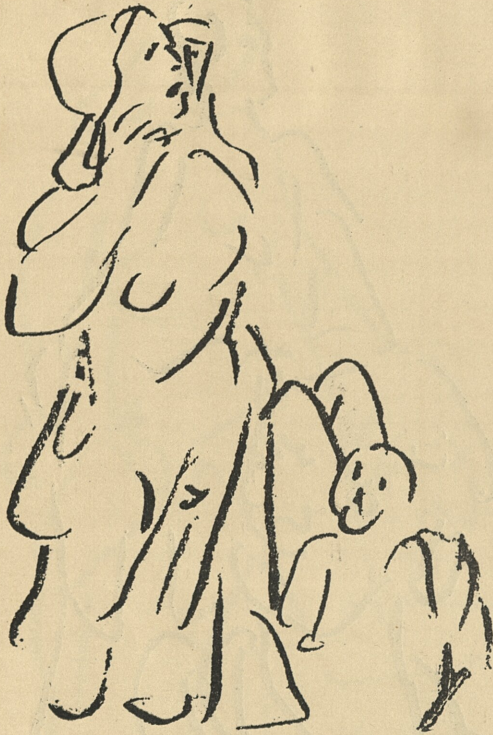

Ἡ Μήδεια

Ἀνήκει στὸ γιατρὸ κ. Β. Λαμπίκη

ἀτέλειωτη σιωπὴ πού τότε κοίμιζε, λησμονημένος ἀκόμα κι' ἀπὸ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό, ἀνέλαβε τίς μυστικὰς δυνά-

διαβάτης, ὁ συχωριανὸς καὶ ἀδελφὸς του. Καὶ φυσικὰ δὲ μπορούσε νὰ μὴ φορμικιστεῖ ἡ σκέψη κι' ἡ σύντομη γραμμὴ του, σ' ἓνα γενικὸ τόγμα, σ' ἓναν ἀντικειμενικὸ

Ἡ ἀπελπισία

Ἀνήκει στὸν κ. Κ. Κωνσταντινίδη

χαρκτηῖρα, ὅστερ' ἀπὸ μιὰ τέτοια πολύχρονη καὶ τέλεια ἀφομοίωση πὺν ἔπαθε, ὅπως γνωρίζουμε ὅλοι μας, μὲ ὅλη τὴ γύρω φύση πὺν ἔνωθε ἀδιάκοπα κοντά του, καὶ μὲ τὴ ζωὴ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, πὺν ἀναμφίβολα δὲ θάθελε καὶ νὰ τὴν ξέρει. Καὶ τὸ ἔργο πὺν βγάλανε τὰ γεροντικά του χέρια, ἔχει ἀκριβῶς μιὰ τέτοια σημασία. Μαρτυρεῖ ὅλα ὅσα εἶπα τόσο περιεκτικὰ καὶ εἶναι τὰ μόνα στοιχεῖα πὺν συνετέλεσαν κι' ἀποτελοῦνε τὴ γλυπτικὴ του ἀξία. Κι' ἂν ἡ τωρινὴ ἐργασία του, ἀφτὴ πὺν μᾶς ἐδώρησε ὅστερ' ἀπὸ σαράντα τόσα χρόνια ἀμνηστίας καὶ σκληρῆς ἀπομόνωσης, ἀπ' τὸν καιρὸ πὺν ἔπλασε τὸ ἰδανικὸ κορίτσι, τὸ αἰώνια κοιμισμένο στὸ μαρμάρينو πνευματικὸ κορεβᾶτι του—εἶνε ὅπως εἶπα τὴν πρώτη φορὰ πὺν τήνε γνώρισα καὶ θαύμασα τὸν ὀλοζώντανο, τὸν ἀνθρώπινο, τὸν μελαγχολικὸ καὶ προωθόρητο χαρακτήρα της «σχήματα πιασμένα στὸ φῶς μᾶς χειμωνιάτικης ἀστραπῆς»—μιλάει ὡς τόσο γιὰ μιὰν **Ἀνοιξη**, πὺν μονάχα ἀτέλειωτοι χειμῶνες, χειμῶνες σὰν κι' ἀφτοὺς πὺν ἔνωσε ἡ μεγάλῃ καὶ ἀκατάλυτῃ ἡνυχὴ τοῦ Χαλεπᾶ—μπορεῖ νὰ μᾶς τὴ δώσει:—Λένε πὺς ὑπῆρξε τρελλός.—20-6-28.—**Ἀναστάσιος Δρίβας**—

Ο Ρενουάρ εἶπε κάποτε «ὅτι κείνο πὺν ἐκτιμᾷ καὶ πούχει, γιὰ μεγαλειότερη δόξα τῆς ἐργασίας του εἶναι τὰ σκίτσα του». Καὶ ὅτι δὲν εἶχε καθόλου ἄδικο ὁ μεγάλος αὐτὸς

διδάσκαλος, μὺν τὸ δείχνουν καθαρὰ τὰ σκίτσα τοῦ Γιαννούλη Χαλεπᾶ! Μὲ τὴ γλώσσα αὐτῶν τῶν παιγνιδιῶν τοῦ μολυβιοῦ, ἔρχεται ὁ μεγάλος αὐτὸς δημιουργὸς τῆς Κοιμωμένης, ὅστερ' ἀπὸ τόσα βασανισμένα χρόνια, ἀνάμεσα ἀπὸ ἀδιάκοπα κινήματα μιᾶς κακῆς μοῖρας, τῆς μοῖρας κάθε ἀληθινῆς ἀξίας, μακρὰ ἀπὸ κάθε κίνησι καλλιτεχνική, λησμονημένος ὀλότελα, ἀληθινὰ ἐρημίτης, σὲ μιὰ καλύβα τοῦ νησιοῦ του, καὶ γάσον ξυπνάει μέσα του τὸ κοιμισμένο καλλιτεχνικὸ ἔνστικτο, γιὰ νὰ φωνάξει ἀκόμα μιὰ φορὰ τὴν αἰώνια ἀλήθεια γιὰ τὴν πλάνη ὅλων ἐκείνων πὺν σκοτώνονται ἄδικα, ὅπως δημιουργήσουν ἀκατάλυτες σχολές, πὺς ἡ τέχνη, εἶναι μιὰ σ' ὅλους τοὺς ἐποχές, καὶ δὲν ὑπάρχουν παρὰ τεχνίτες μὲ ἡνυχὴ καὶ τεχνίτες ἐπιφανειακοὶ πὺν ἀφτοὶ εἶναι κ' οἱ στείροι!—

Ὁ Ἅγιος Χαράλαμπος

Ἀνήκει στὸν κ. Κ. Σφακιανᾶκη

Ὁ Χαλεπᾶς μαζὶ μὲ τὸ Νικηφόρο Λύτρα ἀνήκουν στοὺς πρώτους, γιὰ τοῦτο εἶναι κ' οἱ πὺν μεγάλοι κ' οἱ πὺν ἀδικημένοι Ἕλληνες καλλιτέχναι.—**Ἀγγ. Θεοδωρόπουλος**

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΧΑΛΕΠΑ :

Ο συγγραφέας κ. Πορσελάκης στάθηκε δυο ώρες στο σκίτσο του Οιδίποδα και της Σφίγκας, που ο Χαλεπας τώχει στην Τήνη γλυντό και που τώφιαζε αταράλλαχτο δίχως να το βλέπει.

Η αὐτοπροσωπογραφία του Χαλεπα γίνηκε στο καφενείο του 'Αργύρη, μτροστά σε πλήθος συχωριανούς του. Δεν ἔβλεπε σε καθρέφτη όταν την ἔκανε. Ἔγινε σε λίγα δευτερόλεπτα. Καὶ κάνοντάς τη, κοίταζε καὶ τὸ βέλμο καμμιὰ φορά.—

Ο ζωγράφος Πρωτοπάτης εἶπε ἀντικρύζοντας τὰ σχέδια τοῦ Χαλεπα : Μοῦ φαίνεται πὼς ἔπessa σ' ἓνα νέο κόσμο ὅστερ' ἀπὸνα λήθαργο.—

Κάποιος ἄλλος ζωγράφος πάλι, εἶπε, πὼς χίλια χρόνια θὰ περάσουν γιὰ νὰ φτάσει ἡ Τέχνη ὡς τὸ Χαλεπα.—

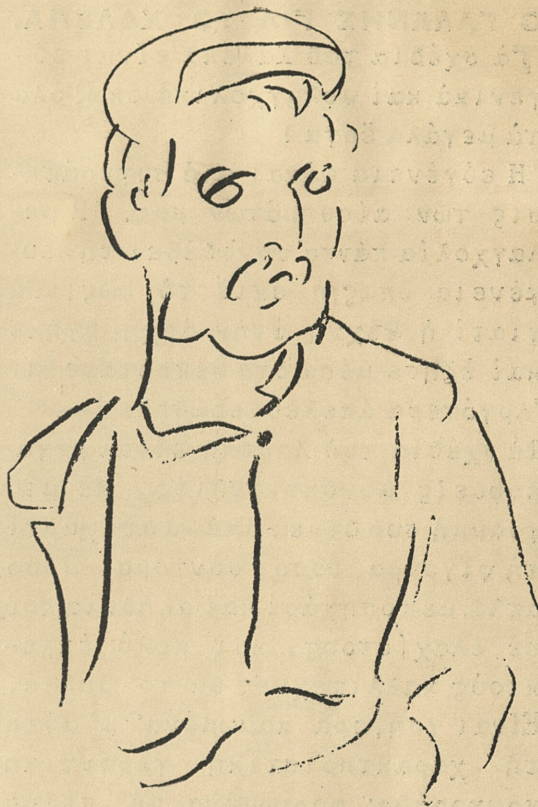
Λέγε πὼς τὴν Κοιμωμένη, τὴν εἶχε ἐρωτευθεῖ κάποιος σεμνὸς νέος καὶ πήγαινε κάθε μέρα στὸ Νεκροταφεῖο γιὰ νὰ τὴ δῇ. Ποτὲς δὲν τῆς ἀναιρε κερὶ, οὔτε καὶ τὴν ἔβλεπε μὲ λουλούδια καὶ τοῦτο γιὰ νὰ μὴ φανερωθεῖ ἡ ἀγάπη του.

Κάποια νέα φτωχὴ κόρη πάλι, τὴν ἄκουσε ὁ παπᾶς τοῦ Νεκροταφείου νὰ λέει δακρύζοντας : Ἄχ νᾶχα τὴν τύχη νὰ πέθαινα καὶ νὰ μὲ κάταν ἔτσι καὶ μένα....

Ο Χριστὸς καὶ ὁ Κάϊν

Ἀνίκει στὸν κ. Δ. Ροδοκανάκη

Ο Παπαδερὸς : τύπος Ντηνιακοῦ

Ἀνίκει στὸν κ. Ἐδμόνδο Μπονισέλ.

Ο Μίμης ὁ Μοντοσόπουλος, ὁ ἔμπορος, ποὺ τόσο ἀγαπᾷ καὶ βοηθεῖ τὸ Χαλεπα, ἅμα μιλεῖ γιὰφτόν, ἢ κλαίει ἢ ξεχνιέται. Κ' εἶναι πολὺν σοβαρὸς καὶ σιωπηλὸς ἄνθρωπος !

Ο εὐγενικός, ὁ ἔντιμος ἀρχιτέκτονας Κακιούζης, δνόμασε τὴ Γυναῖκα μὲ τὴν Ὀρειθα, Ἀρχαῖο Ἀριστοῦργημα.

Ο βουλευτὴς Μάξιμος, στάθηκε μπρὸς στήν Ἀδικία καὶ στὸν Πόλεμο μιὰ ὥρα καὶ κοιτοῦσε· κι' ἀφοῦ ἔσκηνε τὸ κεφάλι του ἔφηνε.

Ἐνα μικρὸ μπακαλόπουλο, ἀντικρύζοντας τὰ σκίτσα τοῦ Χαλεπα εἶπε : Μωρ' τ' εἶναι τοῦτα;—

Δυὸ μαστόροι μὲ τὰ ρούχα τῆς δουλειᾶς τους, ποὺ μπῆκαν ὅπως τυχαῖα στὴν ἐκθεση, βλέποντας τὰ σκίτσα, εἶπε ὁ ἓνας στὸν ἄλλο : Ἀφτὰ θὰ τᾶχει κάνει ἴσως κανένα παιδί ! Κι' ὁ ἄλλος τ' ἀπάντησε : Ἦ κανένας γέρος τεχνίτης !

Ἀπ' ἀφτὸ φαίνεται πὼς ὁ τεχνίτης ὁ μεγάλος, φθάνει σὲ μιὰ ἀπλότητα παιδική.

Ο ΓΑΛΑΝΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΛΕΠΑ.

Τὰ σχέδια τοῦ Χαλεπᾶ εἶναι εὐγενικά καὶ μελαγχολικά ὅπως ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα !

Ἡ εὐγένεια εἶναι μιὰ συγκράτησις τῶν αἰσθημάτων μας. Ἡ μελαγχολία πάντα συνοδέβει τὴν εὐγένεια ὅπως ἡ σκιά τὸ φῶς ! Νὰ γιατί ἡ Τέχνη στὴν ἀρχὴ βγῆκε καὶ ἔζησε μέσα στὰ Νεκροταφεῖα.

Ἀργότερα ἀπελευθερώθηκε. !—

Τὰ σχέδια τοῦ Χαλεπᾶ εἶναι μεγαλοφυεῖς μονοκοντυλιές. Μὲ μιὰ γραμμὴ σοῦ δίνει ἀπάνω στὸ χαρτὶ τὴ φιγούρα τόσο σύντομα, τόσο ἀπλᾶ, μετόσηχάρι καὶ ἀλήθεια, πού σὲ ἐλαχίστους, καὶ πολὺ ἐκλεκτοὺς καλλιτέχνες θὰ τὸ βρῆτε. Εἶναι γρήγορα καμωμένα· μ' αὐτὴ τὴ χαρακτηριστικὴ γεροντικὴ γρηγοράδα· φορτωμένα μὲ πεῖρα καὶ σκέψη. Λουλούδια τῆς Ἡλικίας !

Τοῦ Βέλμου τοῦ θυμίζουν Θεοτοκόπουλο.— Ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα μοιάζουν σὲ τοῦτο : στὴν Εὐγένεια καὶ στὴ Μελαγχολία !

— Μιὰ μέρα στὸ Σούνιο μελαγχόλησα γιὰτὶ μέσα στὸ Ναὸ εἵτανε στημένο γλέντι. —

Πάντα τὰ σχέδια τοῦ Χαλεπᾶ μαρτυροῦν ἓνα πολὺ μεγάλο καὶ εὐγενὴ τεχνίτη.— Δ. ΓΑΛΑΝΗΣ—Ἀθῆναι Ἰούνιος 1928.—

Η σημασία πὺν δίνει ὁ Χαλεπᾶς στὸ στόμα τοῦ κάθε γλυπτοῦ του ἔργου, εἶναι ἴσως τὸ σπουδαιότερο τεχνικὸ του κατόρθωμα ! ἴσσο σπουδαῖο, πὺν κάποιος βλέποντας τὸ στόμα τῆς προτομῆς τῆς ἀνηψιάς τοῦ Μοντισοπούλου εἶπε : Θαρρεῖς πὺς θὰ τ' ἀνοίξει γιὰ νὰ σοῦ μιλήσει γιὰ τὰ βάσανα τοῦ τεχνίτη της.

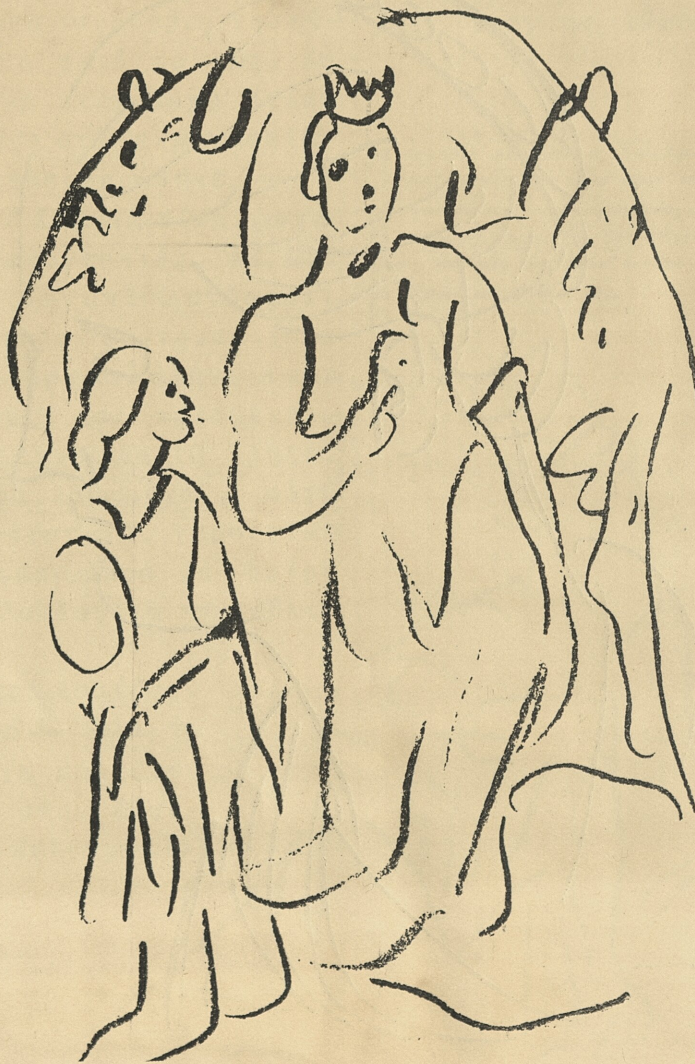

Ἡ φυγή. Ἀπὸ μνήμης σχέδιο προπλάσματος. — Ἀνήκει στὸν κ. Κ. Σφακιανάκη.

Τὸ σκίτσο ποὺ λείει ἀπὸ κάτω Λεωνίδιον

Ἀνήκει στὸν κ. Μ. Γκιώνη

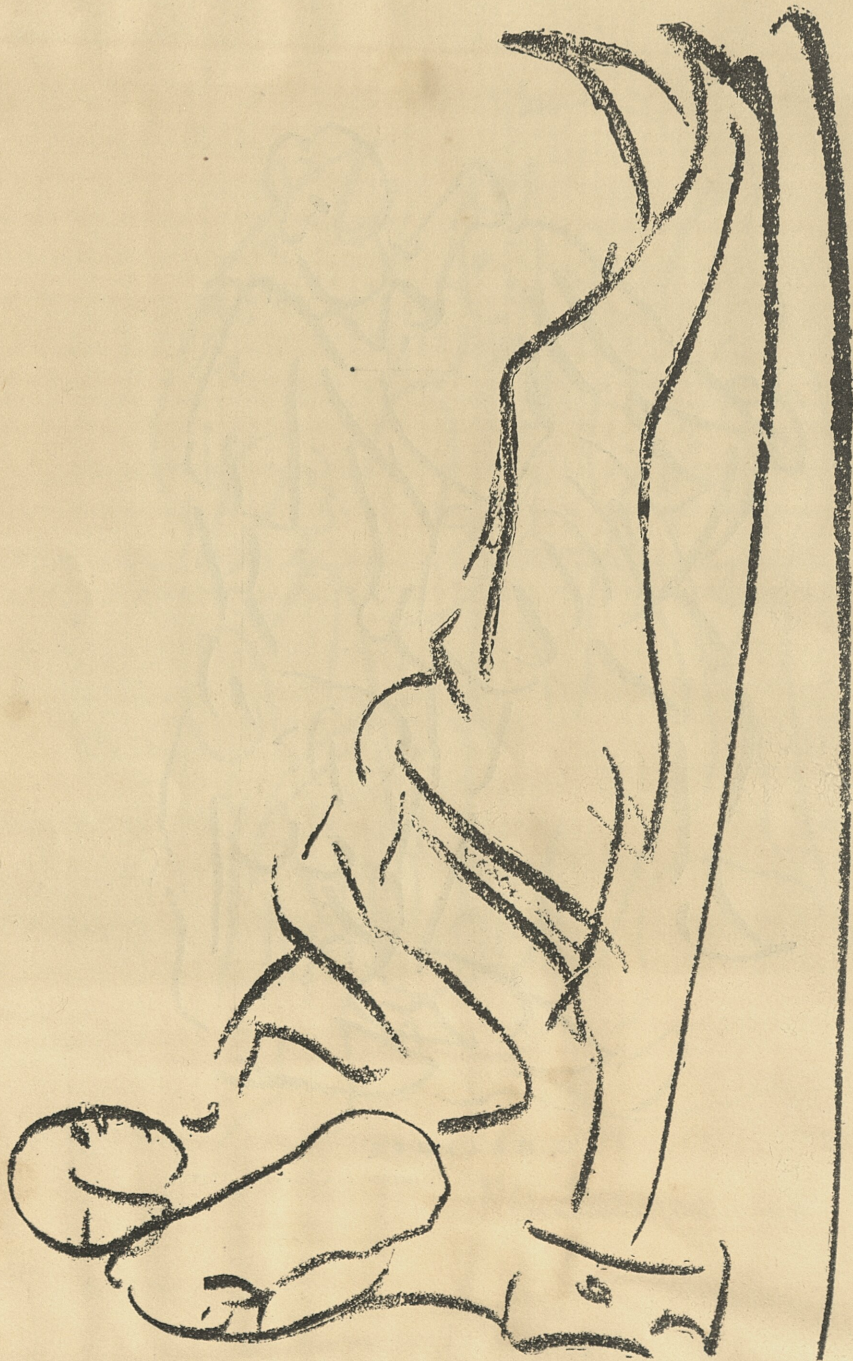
Ἡ Ἀδικία

Βρίσκεται στο Ἄσυλον Τέχνης

Ὁ Πόλεμος

Βρίσκεται στο "Λαύρον Τέχνης"

Σχέδιο Νέας Κοιμωμένης.

Εξίσταται στο "Αγούλον Τέχνης"

Ὁ Κανάρης.

Ἀνῆκει στὸν κ. Μ. Γιάννη.

Ἄγγελος : Πρόπλασμα

Ἀνήκει στὸν κ. Ν. Κωνσταντινίδη

Ἡ θῆνις Παπαδημητρακοπούλου ἡ ἀνηψιά τοῦ ἀληθινοῦ προστάτη τοῦ Χαλεπᾶ
Μίμη Μουτσοπούλου : γλυπτό.

Βρίσκεται σὸ σπίτι του.

"Άγγελος: Πρόπλασμα.

Βρίσκεται στο "Άσυλον Τέχνης

Ἡ γυναῖκα μετὴν ὄρνιθα : Πρόπλασμα.

Ὁ Βασκός.

Ἀνήκει στὸν κ. Κ. Σύρο.

Ἀνήκει στὸν κ. Κ. Τσεκλένη.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙ
ΟΔΕΤΕΙΟ Ι. ΚΑΡΑΝΑΣΟΥ
ΑΘΗΝΑ - ΠΟΛΥΚΛΕΙΤΟΥ 18
ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΔΑΓΚΛΗ

Βιβλιοθήκη
ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟΥ
ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΤΕΧΝΩΝ
Α.Π.Θ.
Κωδ.

